Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вiашагIкхета!

Серлало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 19 МАЙ, 1990 ШУ. ★ № 59 (7873). Мах 3 кеп.

Тахан—В. И. Ленина цIерагIа Ерригсоюзни пионерски организаци хьахинна ди

1922 шера 19 мае РКСМ II Ерригроссийски конференце дийцад «Берий боламах» дола дош. Цу дийнахьа хьахиннай ший лоIаме йола къонача пионерий берий коммунистически организаци, хIаьта 1924 шера 21 январе цу организацех Владимир Ильич Ленина цIи тиллай.

Ленина ши орден енна йолча В. И. Ленина цIерагIча Ерригсоюзни пионерски организаце мугIарашка тахан 9 шерагара 14 шерага кхаччалца ха йола 20 миллион совгIа бери кхелетараши ба.

Юкъерчен лакхерчен школе перестройка яра а из чакхъяккхара долча парте декхарашта а хетаяь хиннача КПСС ЦК февральски (1988 ш.) Пленумо кхайкарал даьд пионерски балха чулоацам кердабаккха, берий безам тIагIоргболаш из хилийта, уж дегIадоаладара пайда баргболаш из хилийта.

Комсомола XX съездо (1987 ш.) ший балха а тIанийцача решенешка а чIоагIа теркам тIабахийтар перестройка процессаша мехка хьалхашка оттадача декхарашка хьежжа пионерски болама комсомоло шефство лелаяра дешашта. Вай ханарча пионерски болама тIехьатетта йиш йоаца проблемаш йийцай пионерий IX Ерригсоюзни слете (1987 ш. августе).

Цу дерриганеша гIо де тарлу пионераши школьникаши шоай лоIаме хилар, инициатива йолаш, творчески болх беш хилар дегIадоаладара хиланза даргдоаца хьалаш хьадара. Вай мехка къона тIехье хьинаре дакъа лоацаш я хIамаш Iомадеш йолча конкурсашка, олимпиадашка, технически творчества выставкашка, знаней цIейш дездеча, спортивни яхьашка, адамлеина карагIдаьйнар Iомадеш, карадерзадеш яха кийчлуш я.

Кховзткъа шу совгIа ха я вай мехкарча пионерски болама. Цу шерашка вай берригача мехкаца цхьана из чакхбаьннаб вай пачхаьалкхен исторе ерригача этапех, хIаьта дуккхача советски наха гражданственноста школа хинна дIа а эттаб. ХIанз пионерски организаце вай вахара ерригача сферашка а санна эргалонаш хулаш, цун берригa болх тоабеш хилар гуш да.

СЕЛХАН: кердадараш, хоамаш

Доакъар кийчде болабеннаб

Силос чуйолла болабеннаб Ачхой - Мартановски района «Самашкинский» совхоза кхаш леладераш. Карарча шера цхьайтта эзар тонн из доакъарн 1,5 эзар тонн сенажи кийчъе езаш ба уж.

Силоса хьалхара тоннаш кIоагаш долча дIайнхьар Байкаев Гарнн керте латтача арендатораша. Уж шоллагIча тракторно - кхаш леладеча бригадана чубоагIаш ба.

— Арендатораштa шоай гIулакх дика довз, — аьлар совхоза керттерча агронома Шамшиев Нохас. — Ерригa а царна тIачIоагIъяь майда 76 гектар мара яц. Цига массанахьа силоса лаьрхIа рожь дIайийнай цар. План 120 центнер йолаш, хIара гектара тIара 150—160 центнер доакъар доал. Нагахьа санна хаоттам хувца ца лой, берригa болх пхе дийнахьа чакхбаккха лерхI арендатораша. Мукъадаьна кха даьсса улларгдац, цига хьажкIаш дIаюргья оаха. Долче, цхьан моттигера шиъ хьувкъам чуэца таро хургья.

Рожь хьакха селхан болабелар механизатораш Азимов Мухьмади Бахмадов Хьасани. Дийнахьа хIаране 6—7 гектар доакъар чуэц цар. Силос дIакхухьача дика болх барца белгалбаьннаб «Ачхой-Мартановская» яхача районни транспортни предприяте водителаш. Шоай декхар дизза кхоачашду цар.

В. КУРБАНОВ.

Наха пайдане гIулакх

Вай мехка шерра баржаш боагIа арендаторий болам. Цу лоархIамеча деша хетаяь ахархой совещани хилар селхан, 18-ча мае Iуйрийна 10 сахьат даьлча, Сунженски районни культура ЦIагIа. Ахархой — фермерски боахамаш юхаметтаоттадара дола дош дувцача цу совещане дукха вIашагIкхийттабар лаьтташ арендагIа дIаэца безам бола районе баха нах. Цига дакъа лоацаш бар парте Сунженски райкома, райисполкома, АПО кулгалхой.

ДIадоладеш дола дика гIулакх совещане дакъа лоацаш мел бараша чIоагIа раьза а болаш хьаллальцар. Шоашка дIаденнача лаьтташкара дикка дукхагIа беркат чудахьаргхиларах дийцар цига вIашагIкхийттача дукхханеша. Арендатораштa лаьтташ дIадала лаьрхIар хьалха дIаяхача хана колхоз хиннача ЧималгIе-Юрта, кхыча моттигашка. Районе бахача наха чIоагIа пайдане гIулакх да укхаза дIадоладеш дар, хIана аьлча, болх бе моттиг йоацача наха къахьега дукхагIа аьттув хургба, тоалургда цар вахара хьалаш, дукхагIа хургья пачхаьалкхенга дIакхоача юртбоахама продукташ.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Съезда сийна

Гудермесски медицински инструменташ еча завода коллективе кIезнга бац овсаре къахьегарца белгалбаьна нах. Масала, царех ткъаь ялхайттанес хIанзле кхоачашдаьд шийтталагIча пятилетка декхараш.

ХьатIадоагIача шера чотIагIа болх беш ба полировщица Магомадова Макка, слесарь Мачигов Мухьмад, фрезеровщица Чечета Татьяна, аьшка пхьар Бисултанов Мухьмад, ОТК контролер, Гудермесски городской Совета депутат, КПСС XXVII съезда делегат, шоллагIчен кхоалагIчен степена Сийлен орденаш лелаю Кириченко Галина, кхыбараш.

Шоаш даьха толамаш цар хетаду гаргагIертача КПСС XXVIII съезда.

Н. БОРИСОВ.

Перестройке хьалхалаттараш

ГIУЛАКХАШЦА ДАЬККХА СИЙ

Ханна къона я Олигова Iашат. ХIаьта а хьакъал долаши эздийи саг я из, оал цунах Назрановски трикотажни фабрикерча дуккхача хIамаш тегараша, предприяте кулгалхоша. Шийх бехк боаккхаргболаш е новкъостaшта хьалхашка цIийяла езаргйолаш дола гIалат шийгара далар кхераш массаза а лоралуш я из. Шийша цхьана болх беча хIамаш тегача мотористкашца дика товш, Iимерза йолаш хьайоагIарех я из. Цудухьа фабрикерча дуккхача хIамаш тегача мотористкаша чIоагIа сийдеши лоархIаши я Iашат. Эхь-эздел долаш, гIулакхаца, дика оамалаш йоахкаш саг я из, оал цунах Из доккха тешал да.

Иштта хестаеш я I. Олигова балха тIа а. ТIехдика кхеташ я из ше каралаьцача профессех. ХIамаш тегарий массе тайла йола операцеш толамца караерзаяьй цо. Цунна шаьрра болх бе ца ховш цхьаккха машин яц из къахьегаш йолча цехе. Цудухьа даим яхье хьалха а латташ, дог гIоздоаха производственни толамаш доахаш хиларца балха тIа ший новкъосташта хадданза хьокхам телаш хьайоагIарех я Iашат. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо ший норма 160—180 процентал чухьнахьа кхоачашъяь. Цудухьа фабрикерча хIамаш тегараштa юкъе эггара хьалхарчарца шийтталагIча пятилетка задани кхоачашъярах рапорт делар цо. Овсаре къахьегарал совгIа ше тегаш дола барзкъаш тIехдика мара хилийтац цо. Долче, цо хьаяь хIамаш ОТК контролераша соца ца еш, хийцца чакхйоалийт. Иштта болх бе Iомабаьб цо шийна уллув къахьегаш бола хIамаш тега мотористкаш. Каст-каста цунца дагабувлаш, шоай професси кIоаргагIа йовза гIерташ хул къона хIамаш тегараш. Царна ца ховш дар ше дIахьехаш хилча чIоагIа дега тоам хул Iашата.

Овсаре къа а хьегаш, цо даьхача толамий боккха мах баьб фабрика кулгалхоша. Дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш, маьхера совгIаташ тийннад цунна.

СУРТА ТIА: хIамаш тега мотористка I. Олигова.

И. ПЛИЕВА сурт.

МЕХАНИЗАТОР

Сунженски районе дика довзаш ва заслуженни механизатор вола Шевцов Александр Иванович. Из ва «Победа» колхоза № 1 йолча тракторно - полеводческий бригаде болх беш. Цунна дукха дезаденна гIулакх да лаьттан тIа болх бар. 1970 шера бархI класс яьккхачул тIехьагIа город Орджоникидзерча профтехучилище деша а ваха, тIехдика дешаш 1972 шера чакхйоакх цо училище. Шин шера колхозе болх бича, Советски эскаре гIулакх деш Баку яхача городе хул из. Цига отделене командир а волаш, шийгара говзал, денал гойташ хиннав Александр Иванович. Цигара цIавеначa хана денз хIанзалца хьа укх цхьан бригаде ва из къахьегаш. Ше болх беча пхийтта шера, трактораштa дика доал а деш, царцара безам ца бовш, ялат дикагIа хургдолчча тайпара лаьтта оахаш, доагор кходеш хьавоагIа механизатор. Пачхаьалкхен план хIара шера 150—170 процент кхоачашъяьй цо болх беча метте, тийннай цунна дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш, кхыдола совгIаташ а. 1988 шера «Заслуженни механизатор» яха звани еннай Александр Ивановича.

Хьинар дола механизатор 1986 шера дIаэц КПСС членалла. Из лоархIаме гIулакх долга ховш хул из. Сийлахь лоархI цо Ленински парте хилар, хIаьта ший низ тIабохийт, перестройка оттадаь дакхараш кхоачашде гIерташ. Дика кхеташ ва механизатор вай мехка эттача хьалах, новкъа да цунна партех дувца харцдараш. Цунах лаьца Александр Ивановичас аьлар:

— Ерригa а партн бехке яц цхьабола коммунисташ бехке бале а, со тешаш ва коммунистий партн сийдолаш хургья, аьлча. ДIахо аз лерхIаш да 1982 шера оттаяь йола Кхачан Программа кхоачашъеча дика къахьега, цох сай декхар лоархI аз.

Барттайна я Александр Ивановича болх беш йола бригада, дика къахьегаш ба укхаза эрмалой, гIалгIай, нохчий, украинцаш, черсий, кхыбараш а. Цар шоайла доттагIал леладу. Къаьстта хьоашал леладеш ба гIалгIай механизатораш Озиев ТIахIири Хамхоев Мусан. Механизаторий дай наней дIаяхача хана Серноводске ваьхача Богатырев Махьмудаца доттагIал леладеш хиннаб, цун дезал шоай гаргара нах а лоархIаш. Щеннанас Ольга Васильевнас аьлар:

— Ший нана Богатыревгlарех хьаяьнна я, уж тхо долча ухаш бар хьалхагIа.

Дика дакъа лоацаш ва Александр Иванович общественни вахаре а. Дукхача шерашка парткома член, КПСС Сунженски райкома член а волаш хьавоагIа из. Шийгара говзал дIалуш ва из къоначa механизатораштa. Iомабу техника лелае, лаьтта аха, дискаши макхаши даха, доагор кходе, иштта кхы дIахо а.

Победа колхоза парткома секретара Брынькос аьлар:

— Александр Иванович дика механизатор ва, дукха езаеннай цунна техника. Шийна тIадилла хIама тIехдика кхоачашдеш хьавоагIа коммунист Шевцов Александр Иванович.

Иштта хила деза коммуниста вахар.

Т. ХАШИЕВ, тха штате воаца корреспондент.

Овсаре къахьег

БIаьстан денош шийла латте а, тIатеIIа къахьегаш ба укх деношка Грозненски района «Пригородный» яхача совхоза № 6 йолча бригада баьцадаараш леладераш. Цар кулгалхочо Гулаева Тамарас дувцачох, теплицашка рассада дIаера гIулакх геттара дика чакхдаьккхад цар.

— Цхьабакъда, из дарах далац гIулакх, — йоах Гулаевас. — ХIанз тIайоагIаш латт баклажанийи «мерзача» бурчийн рассада, кастта кхашка дIае езаргья из. ХIаьта из болх геттара лоралуш мара бе йиш яц. Тхо мела хуле, цу культурай хьувкъам чIоаггIа эшалургба. Цудухьа салоIам яхар фуд ца ховш къахьег оаха укх деношка.

Гулаевас кулгалдеча коллективана 49 саг чувоагIа. Царех дукхагIбараш йоккха опыт йола говзанчаш ба.

— Балха ди сецца дIадоладу оаха, — аьлар Тамарас. — Ара йIовхал отта йолаелча, теплицай наIараш шерра дIа а йийлле, рассадана хий тох, оасар дIадоаккх, удобренеш товс. Цу тайпара гIулакхаш ду ерригача теплицашка. Цудухьа зIиргаш сихха дегIадоагIа.

ХIанз рассада кхашка дIае йолаелча халонаш тIакхийттай. Дале а, дика лоархIабу шоашта хьалхашка латтача декхарех баьцадаараш кхедеш бола Исаева Язман, Закриева Iайшет, Идрисова Яха, Асабаева Тоита, Дадаева Зулай, Байсарова Аминат, кхыбараш.

— ТIаккха мишта яр дIадахача шера итогаш? — хаьттар оаха Гулаевага.

— Во яцар, — аьнна, жоп делар цо. — Бригадас гул а дир, пачхаьалкхенна дIа а делар 589 тонн баьцадаараш. План — 420 тонн. ЛийрхIаеча ул итт процент дукхагIа кхейир баклажанийи бурчийи рассада. Иштта къахьегарах 22 эзар сом доплата ийцар оаха.

Карарча шера кхы а лакхагIа хьокхамаш долаш къахьега лаьрхIа ба «Пригородный» совхоза баьцадаараш леладераш.

С.-М. ЯСУЕВ.

СССР ПРЕЗИДЕНТА ВИЗИТАШ

Канадски правительства хьехарагIа СССР Президент М. С. Горбачев пачхаьалкхен визитагIа Канаде гIоргва укх шера 29—30 мае.

Хьалха хоам баь ма хиллара, М. С. Горбачев Америка ВIашагIкхийттача Штаташка гIоргва. Укх шера 30 мае денз 4 июне кхаччалца хургйолча пачхаьалкхен визита программана чуйдоагIа США президентаца Дж. Бушаца дергдола къамаьлаши, хIаьта иштта лоацбача хана мехка гIолла бергбола никъи.

(ТАСС).

Росси: мишта хила еза республика

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СЪЕЗДЕ

РСФСР халкъа депутатий цхьоалагIа Съезд геттара ирача къовсаме дIайолаеннай, цхьайолча хана цун ирал парламентски доазол тIехйоал. 17 мае цо ший болх дIахо бихьар Йоккхача Кремлевски Двореце. Халкъо хержараша Iуйрийнара заседани хьдда проблемаш ювцарца, хIаьта керттерча даькъе ден повестка дешашка хьажара порядка, пренешка къамаьлаш дара аргIана хетаяь дискуссеш ярца дIайолайир. Халахете а, цу тайпара стиль традиционни а хинна дIаотташ латт, бакъда республика гражданаша Съезда бокъо еннай кхоачен программа оттае, Росси мишта хила еза белгалдаккха.

Трибуна тIара а моттигашкара а хьахоз процедурни дешаех дола тайп-тайпара хетараш. ДукхагIбола депутаташ ден повестка йиълагIа пункт юкъейоалаяра тIехьа бар. РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель а цун заместителаш а харжара хьакъехьа я из. Кхыбараш Российски Федераце Конституце тIа хувцамаши тIатохараши дарах, республика суверенитетах дола а иштта кхыдола а дешаш юкъедихьача бакъахьа хеташ бар. Тессача кхажо дерригa а ший моттиге дIаоттадир: ден повестка Россе пачхаьалкхен Iаьдала лакхехьарча органа кулгалхой хоржилга белгалдоаккхаш йола йиълагIа пункт юкъеяхьа лаьрхIар.

ЧIоагIа ирача къовсаме дебаташ хилар повестка ер пункт — РСФСР Лакхехьара Совет харжарах яр юкъеяхьара хьакъехьа. Цхьаболча депутаташа хьалхадоахар эггара хьалха Российски Федераце Конституце тIа хувцамаш дарца, из союзни Керттерча Законага хьежжа тоадарца ювзаенна проблемаш къоастаелга. Цар шоашта хетар иштта чIоагIдора: нагахьа санна, цун цхьайола статьяш хувце, цо Лакхехьарча Совета палатай дукхала состав шерагIа, представительнегIа, лоархIамегIйола законодательни акташ ювцача а чIоагIъеча а компетентнегIа хилийта таро хургхиларца.

Россе автономни республикайи областийи цIерагIа цу хьакъехьа кхыча тайпара хетар белгалдаьккхар В. Н. Степанова. Цо цхьадолча даькъе аьлар, укх Съезде Конституце статьяшта хувцамаш де эшац, хIана аьлча, уж хувцамаш кIоарга уйла ца еш, массе а оагIорахьара тахка а ца тохкаш хьалхадоахаргда кердача Лакхехьарча Совета, цун палаташта, комитеташта, комиссешта. Вешта аьлча, конституционни комиссепа тIадилла деза республика Керттерча Закона проект кийчъелга, хIаьта, из цул тIехьагIа дерригача халкъа ювцаш белгалдаьккхар теркал а деш, аргIана йоацача Съезде ювца оттае еза, аьнна.

Цу пункто формулировкай хьакъехьа альтернативни предложенеш тийлар. Кхаж тессача дукхагIбараш тIехьа хилар ден повестка пункта укх чулоацама: «РСФСР Лакхехьара Совет вIашагIйоллара порядкана. РСФСР Лакхехьара Совет харжара».

Съезде хоам бир редакционни комиссе заседане цун председателалла М. Н. Толстой хержалга.

Мандатни комиссе доклад ювцача хана, цхьаболча халкъа депутаташа аьлар, республика гражданин цхьан ханна шин Совета депутат мара хила йиш яц. Из хаттар эттар, цхьадолча даькъе, кхаь Совета депутат волча И. К. Полозкова полномочеш чIоагIъеча хана. Юристашта хетачох, депутата хоржамех дола Закон толхадац, нагахьа санна, цо цу кхаь мандатах цаI Iадулле.

Цу хьакъехьа къамаьл деш И. К. Полозкова аьлар: Тахан Россе дукха проблемаш я. Из воча хьале я, ший лоIаме яц, экономически дегIаухача дукха духьаленаш я, Россе а россияний а духовность къий луш латт. Уж ерригa проблемаш Россе Лакхехьарча Совете мара къоастае йиш яц. Цудухьа, из СССР халкъа депутата мандат Iодилла раьза хилар.

Депутаташтa салаIа ха лу, цхьабакъда уж болх дIахохьош ба. Уж шоайла вIашагIбетталу, дагабувл. Цу тайпарча цхьан группа дIатIа болх Съезде дакъа лоацаш бола М. С. Горбачев, Н. И. Рыжков, А. И. Лукьянов. Депутаташ царца къамаьл де шоай баьннача аьттонах пайда а эцаш Съезда балхах фу хет ха гIертар.

Царех цхьанне хаьттар тха съезде цхьайолча хана парламентски культура ца тоъаш санна хетий шоана, аьнна.

— Духхьал дIаала деза тоъац, — жоп делар М. С. Горбачева, — цхьабакъда, из дIадаккха йиш йолаш гIалат да. Съездо регламент чIоагIъергья, цо съезда болх дIахохьоргбола органаш вIашагIйохкаргья. Эггара лоархIамегIа да хIара депутата диц ца дар шийна тIехьа — республикера эзараш харжархой, хIаьта Россена тIехьа мохк, цун тIехьа СССР-ча демократически хувцамашка, перестройкага хьежаш дола дуне долга.

...Юха а заседани дIайолалу.

Ден повестка хьалхагIа РСФСР Министрий Совета Председатель харжара, е республика Конституце тIа хувцамаши тIатохараши дара дош юкъедахьара хьакъехьа дискуссеш хилар.

ДукхагIболча депутаташа кхаж тассарца хьалхагIа РСФСР Конституце тIа хувцамаши тIатохараши дарах, конституционни комиссн вIашагIйолларах дола дош дувца, тIаккха Россе Министрий Совета Председатель чIоагIве лаьрхIар.

Республика правительства кулгалхо оттаварах йола пункт йоккха дискуссеш ца еш чакхъяьлар. Цхьабакъда, цу пункта формулировка ярах тайп-тайпара дийцар депутаташа. П. А. Лысовея В. А. Шуйковен укх тайпара вариант хьалхаяьккхар: РСФСР Министрий Совета Председателах. Дош цу хьисапе оттадара бахьан иштта къоастадир цар: конституце хувцамаш дарах бола соцам тIаийцачул тIехьагIа, хувцаяла тарлу Председатель чIоагIвара принцип а. Цхьабакъда, из формулировка депутаташа тIаэцанзар, цар хьаллаьцар ер вариант: республика Министрий Совета Председатель чIоагIварах.

ДукхагIболча депутаташа декхарагIа повесткана юкъедоаладаьд Россе агропромышленни комплекс дегIайоалаярах дола дош.

Съезда шоллагIа ден сайрийнара заседани барт-цхьоагIо йолаш дIаяхар, долче, майрра ала йиш я, из пайдане хиннай, аьнна. Дагадохийта лов, Iуйрийнара заседани берригаш хIана бац аьнна депутаташ раьза а болаш. РСФСР суверенитетахи кердача союзни договорахи дола дош повесткана юкъедоаладарца чакхъяьккхалга. ХIанз къоастаде дезар из дош маца дувцаргда. Дукхача депутаташа, царна юкъе Г. В. Веретенников, Л. Б. Волков, Н. И. Мальков а болаш, дIадийхар цу дешага йиълагIча пункте, Россе политически экономически хьалах йолча докладага ладийгIачул тIехьагIеи Республика Лакхехьарча Совета Председатель харжале хьалхагIеи хьожалга. ХIаьта депутата И. В. Константинова цу дешана «къаьстта политически ранг» елар. РСФСР суверенитетах йола деклараци тIаийцачул тIехьагIа, аьлар цо, вай белгалдоаккхаргда республика Конституце тIа де дезача керттерча политически хувцамий маIан, хIаьта Лакхехьарча Совета Председатела пост дIалаца гIерташта цу дешах дола хеташ хайча, кхаж хьанна тIехьа тасса беза ховргда вайна.

Сайрийнара заседани чакхъяларга дIалестача хана Съезда болх кхы а сихагIа дIабахар. КIезигагIа хилар юкъера къамаьлаш, дукхагIа — пайдане конкретика. Халкъа тIахьожама Комитета председатель, Лакхехьарча суда председатель, республика керттерча пачхаьалкхен орбитр чIоагIварах йола предложени тIаийцанзар депутаташа. Чакхъяьлар кхыъкхе вариант. Кхаж тессача «РСФСР халкъа тIахьожама Комитетах» дола дош кхычарех хьакъоаста а дир, къаьстта дувца отта а дир.

Къоастаянза проблемаш Россе дукха я. Цудухьа кхеталуш да царех цхьаярашка къаьстта укх форуме хьажа депутаташ ловш хилар. Съездо белгалъяьхар царех керттеръяраш, повесткана юкъедихьар ер дешаш: дуккхача наха йолча информаце средствахи РСФСР халкъа депутата статусахи. Депутатий - аграрникий цIерагIа А. Г. Назарчука хьалхадаьккхар Россе агропромышленни комплекс дегIайоалаяра дешага РСФСР Министрий Совета председатель чIоагIвале хьалха хьажа, аьнна.

Съездо чIоагIийр ден повестка.

Цул тIехьагIа региональни депутатски группай викалаша юкъейоалаяь хинна йолча Съезда регламента проект ювца йолайир.

18-ча мае Съездо болх дIахобихьар.

(ТАСС).

XXI областной партийни конференци

КПСС ОБКОМЕИ РЕВИЗИОННИ КОМИССЕИ ОТЧЕТНИ ДОКЛАДЕХ ЙОЛА ПРЕНЕШ

Оаха хьалхагIа хоам ма барра, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева а областной парторганизацё ревизионни комиссе председатела В. С. Шимкос а отчетни докладаш яьчул тIехьагIа пренеш дIайолаелар конференце. Уж хьайийллар парте Грозненски горкома хьалхарча секретара **В. А. Куценкос.** Цо аьлар, республикански центра партийни организацешка отчеташ а хоржамаш а беррнгача коммунисташа хьинаре дакъа лоацаш чакхдаьлар. Къамаьлаш даьраша тийннача хьехарех пайда эцара, тIаийца решенеш кхоачашъяра мел эшар де деза горкомо.

Бе беза болх Iалаьмате дукха ба. Телхад нах кхачан продукташца Iалашбелга, ледара лел социальни-бытовой гIулакхашта эша объекташ хьалъелга. Боахам лелабара кердача методашка довлача хана халонаш белггала гуш я. ХIанзалца, ховш ма хиллара, экономика пачхаьалкхен монополи яр. ХIаьта хIанз товарни рынкага довла деза. Из атта гIулакх дац. ХIаьта а дукха кхоачамбоацараш хьахиннад порядок ца хилар бахьан долаш, кадраш хьалохача а уж балхашка дIа-хьа увттаеча а даь гIалаташ бахьан долаш. Уж гIалаташ даьт центре а моттнгашка а. ХIанз хьаэттача хьашташка хьежжа цу гIулакхах урок е еза партийни комитеташа, эргабаккха беза цар шоай болх.

Идеологически балха хьакъехьа дувцаш, аьлар оратора, халахете а мехкара коммунисташ XXVIII съезда накъаболхац юкъарча цхьан платформаца. Цхьабараштa КПСС дIа-хьа екъаялар лов. Оаха, Грозненча коммунисташа, тхоай собранешка хьаллаьцай КПСС ЦК Платформа. ХIаьта къамаьл даьраша Платформа а Устава проекта а хIара разделах шо-шоашта хетар оалаш замечанеш а йир, предложенеш а тийлар. Ерригаш а яьраш дIалаьрхIача 500 гаргга предложенеш еннай коммунисташа. КПСС обкоме а Центральни Комитете а дIачуеннай уж. Масала, оаха предложени елар къаца хьегаш йоахача доходашцарча къовсамах йола раздел юкъеяхьийта, аьнна. Дукха теркам тIабахийтаб юкъара концепци вIаштIехьъяккхара, коммунистий болх дIахо а марксистсколенински теоре тIехьален ларда тIа латтаргхилара бола тешам а белгалбир. Тахан керттера дар — общество гуманни демократически социализма тIехьадаьнна мел дола унахцIена низаш вIашгIтохар. Тхо хьалда духьала да В. И. Ленина критика е гIертараштa. цхьацца бахьанаш а лехаш цун сий дожаде гIертараштa.

Дукха проблемаш оттаяй парторганизацешта хьалхашка предприятей а кхыча боахама организацей а кулгалхой харжа аьнна дIадоладаьча гIулакхо. Цхьаццайолча моттигашка групповой лоIамгахьа озабезамаш ду хоржамашка. Иштта хьахаржа кулгалхой шоай «харжархошкахьа» юха а хьежаш шоай лоIамах цхьаккха пешени е йиш йоацаш бус. ХIаьта а ховш ма дий тахханара кулгалхо кердадар балха юкъе ца дихьача финансово-экономически конъюнктурага хьежжа цхьацца риск йола хIама хьа ца дича варгвоацилга. Коллективашка тIехь-тIехьа дукхагIа хоз: нахаца кIоаргга дагаьннначул тIехьагIа лакхехьа латтача органаша шоай приказашца дIаувттабича бакъахьа бар уж кулгалхой, яхаш.

Шийн къамаьл чакхдоалаш В. А. Куценкос белгалдаькхар Проекта платформа тIа дикка моттиг дIалаьцай партийни массай, юххьанцарча парторганизацей роль айяра, аьнна. Городской партийни организацес из гIулакх хьал а лоац, хIаьта КПСС Устава из юкъедахьар а лов. Демократически централизм Ленина лийрхIача тайпара йита еза, аьлар цо.

Трибуна тIа воал Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза председатель **Р. У. Кагерманов.**

КIезига ха яц арендни бригадана со керте латта, аьлар цо. Цахаддаш сона дагадоалла дош да — къахьегам вIаштIехьбаккхар а цун овсарле лакхъяр а. Арендни отношенеш тха производства юкъеяьнна ноагIо ха а я. ХIаьта кIезиг-дукха опыт а Iоаяьй оаха цу хьакъехьа, выводаш а яьй. Колхозхоштен колхозаи юкъера арендни отношенеш хьалха хиннначарел овлангара эргаяьнна я, хIаьта юххера хьадеча хIамаи чIоагIа пайдане Iаткъаш а я. Аренда хьисапе оаха болх беча шерашка 93 центнерагара 280 центнерага кхаччалца айбеннаб оаха кхедеча баьцадаарий гектара тIара боала хьувкъам. Аз кулгалдеча бригаде помидорий хьувкъам 320 центнерага кхоач (гектара тIара), нарсаш — 101 центнер хул, кабуц — 370 центнер. ХIара продукце центнерага дIабода мах 6 соман 70 кепигаи лохбеннаб, колхозхой алапеш кхозза айденнад. Таханарча партийни конференцега оаха хоам бу тхоай пятилетка оаха чакхъяьккха хиларах!

ХIаьта а бокъонца дола бакъдар аьлча, учетага а хIаьта кхашкара потребителага кхаччалца оаха кхееш йола продукци дIаяхьара наькъага а диллача тхо тхоаш дай долаш чакхдалац из гIулакх. Юкъе латта нах а дукха ба. Дикка новкъарленаш ю тхона цу гIулакхо. хIаьта колхоза партийни организацес теркалдац из дош, шийна гунахьа из доацаш санна Iеш я. Нийса йоацаш позици хет сона цох, хIаьта се коммунист хиларца аз мога а яц из.

Нагахьа санна тха арендни бригадана йизза бокъо хьалоре, тхоай продукцена тхоашка учет яйтаре, хIаьта гIа мел баьккхача тхо «лоргаш» бола портфелаш бе йоахка функционераш кIезигагIа баларе дикка тоалургбар тха болх.

ДIахо, оратора йийцар партийни вахара проблемаш. Тахан массанахьа а цIенхаштта критика ю партена, аьлар цо. Нийса критика а кIезига яц. Цхьайола парторганизацеш дIа а теIа цхьа эргалонаш хиларга хьежаш санна Iеш я. Нах цецбоах цумо йолча позицес, цар дIатIаэцац из. Массане дагара айса оалаш санна хеташ ях аз: тахан дукхача партийни система хьахургхилар вай гуш долча хана, КПСС санна йола парти вай мехка яц. Беррига шийн низ оарцагIбоах цо наьха хьалтаро айяра. Сона хеташ, цхьабараш ше-шегIа эргадаьнна тоаденна дIагIоргда гIулакх яхаш хьежаш ба. Iехабала безац цар, хургдац из царна хеттача тайпара. Дукхача партийни системе болх бе а даха а кийча хила деза вай. ХIама а ца деш дагIаш вай яьсса йита моттиг сиха дIалоацаргья оппоненташа, хIаьта массанаха шоай Iоткъам чIоагI а берг-ба. Партес общество ахка йисте кхоачаяьй, мохк къела ден тIа бигаб, яхаш дувц цхьабараша. ХIаьта а фуннагIа хиннадале а СССР-ах дерригача дунено а лоархIаш держава хиннай. Хьалхален урхаленашка кхоачадаьд вай партес. ХIана хазац вай партийни пропагандистий оаз? Тоам хетац? А. Кийча бац уж шоаш лархIийтара. Тхоай районерчох хов сона из. Юрташка инициатива каст-каста неформалаша дIалувц, коммунисташ кабинеташкен квартирашкен баггIаше а. Парти лорая дувзаденна да Ленина хьехам Iомабарца, цун обществера роль а моттиг а дIайовзийтарца. Тоъаргда вайна «меченосцаш» хила, йоахар цо, наьха хьаштaшкахьа ерзае еза юхь, хьажа деза царна фу эш, цар фу йоах, тIаккха кхетаргба уж вайх, тIехьабаргба вайна.

ЧIоагIа гIулакхах дог лазаш къамаьл дар КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара **I.-Хь. Хь. Аушева** даьр. ХIанзарча хьалашка диллача чIоагIа лоархIаме да, йоахар цо, партийни, советски, боахама кулгалхой гIулакхаца болаши цIенен хилар. Из дар наха вай республике а тха районе а митингашка хьакхайкадаьри лехари. Из дош иштта оттадара бахьанаш эшачарел дукхагIа а дар царга. Йоацача социальни нийсхос, даьссача хабараша, воча бытовой хьалаша, цар дар дуача тайптайпарча чиновникаша кIаьдбаьб нах. Митингаша шоашта хьалхашка увттадаьча декхаращца гIолбаьннача кулгалхоех вай общество цIенъе гIерталга дар. Уж митингаш чакхъяьлар хIама ца эшаг вай ерригача юртбоахама районашка. Шоаш лийрхIар кхоачашде цар вIаштIехь а даьлар. Ала деза, цу гIулакха наха чIоагIа накъаяьлар КПСС обкома бюрос лаьца хинна нийса позици. КПСС обкома хайра вахар, общество цIенлуш йола процесс йолаенналга. Цудухьа цун из духьала а хиланзар. Хаттар отта мег: фу хувцамаш дир цу процессо. Дукха эргалонаш яьй. Цкъа-лета, къамо чIоагIдир ше партех тешалга. Из цар дир дик-дикагIа бола нах партийни органашка харжа а уттабар а дехаш. Наьха активность айийр цу гIулакхо, шоай низах тешабалийтар нах.

ХIанз, гIулакх цхьан харша а даьнна моттиг хьаяьчул тIехьагIа, сона хеташ, кIоаргга тахка деза митингаш хилара а нах айбалара а бахьанаш. ХIаьта партийни органий, вешта бIарчча парте а сий дожадаьча наха цIенхаштта партийни оценка яла еза, аьнна хет сона. Цу гIулакха кIоаргга тохкам а анализ а е еза. Вехкечоа — бехк дIабала беза.

Ораторо хьахайтар Наьсаре райисполкома председатель хинна, балхара а бюро членаллара а дIаваьккха н. Бондарь КПСС Наурски райкома хьалхара секретарь харжарах ше цецваьнналга а ца кхеталга а. Назране баьча тохкамо хьахьекхар н. Бондаро лаьттахи фусамехи дола законаш гIожа телхадаьлга. Цу хьакъехьа района прокуроро, парткомиссес, халкъа тIахьожама комитето оттаяь справка а я, аьлар цо.

Митингий хьакъехьа КПСС обкома бюрос даьр хьал а лоацаш, нах майдаш тIа гула а луш, харцахьа гIулакхаш дIадаха, яхаш кхайкара бахьанаш кIоаргга техкача бакъахьа хет сона. Кхаш ийдаь нах иштта бита йиш яц, хIана аьлча из лазар юха а дийнлургда иштта дуте. Митингаша нах хьоабаьча бахьанашта юкъе лаьрхIар цо наьха социальни хьалаш дика ца хилар а. Дукхача юрташка хий дац, деха наькъаш да, газификаци яц. ХIаьта а укх шин — нкхаь пятилетках пайда ца эцаш итташ миллионаш ахча дус республике, лимитацецен ресурсашцен Iалашдаь госбюджетни ахча а долаш. Стройиндустре предприятеш низ болаш хилар да цу деша бахьан. ТIаккха хий дуллача, наькъаш тоадеча, газ чуюллача дIадахийта мегаций из ахча? Цига тешшаме накъдаргдар из наха. ХIаьта из хьадац. Цу гIулакхо къаьгга хьахьокх Министрий Советон республика Госпланон деш дола гIалаташ. Ер шоллагIа бутт ба КПСС обкома хьалхарча секретарaца дага а даьнна Наьсарера юрташ тоае аьнна оаха оттаяь Министрий Совета постановлене проект Госплане улла. Къаьсттача цхьан района хетаяь цу тайпара постановлени е йиш яц, яхаш бахьанаш а доахаш уллаю из. ХIана мегац из, н. Мальсагов? ТIаккха Наьсарен район кхычарна тIехьайиса мегаргйий? Из тIехьайитара новкъостал ду вай, тIехьакхе елча, новкъарленаш ю... Тамашийна позици я из.

ГIалгIай къаман автономи юхаметтаоттаяра республика парторганизацес хьаллоацаш долча дешах йола пункт юкъеяхийтар дийхар цо конференце резолюцена.

ТIеххьарча хана, белгалдаькхар «Красный молот» завода парткома секретара **Л. Я. Кривошеева,** дукхагIа хьадеха баьннаб организацейи предприятейи, ведомствай бухсоццаш хьахулачох царна кулгалдеча коммунисташкара. Кадраш эргайоалаш латт, дукхагIа хул республика кулгалхой халкъа боахама тайп-тайпарча доакъой викалашца, творчески интеллигенцеца, искусстваи культуреи болхлошца, парте, тIемен къахьегамен ветеранашца, кагирхоцща пайдане вIашагIкхетараш. Чурча партийни дешаех лаьца КПСС обкома секретариат каст-каста дагаювла яьннай партномий секретаращца. Цо карагIдоалийт массанена хетар а лоархIаш тайп-тайпара проблема къестае, наьха уйлаш йовза. Бакъда, из хьалхара гIа мара бац. Республика халача экономически хьала тIара хьалъяккхаде дезаш кхы а дукха да. Парте обкома доклада тIа хьадда белгалдаьхад республика коммунисташта хьалхашка латта декхараш. Уж кхоачашдара цIенхаштта болх бе беза.

Атта хургдац. Нах дIаIемаб фуннагIа дича а могийташ хилара, лархIац долаш дола законаш, хIаьта законаш кхоачашдайтара тIахьожам лоаттабе декхарийла йолча органаша каст-каста де дезар ца деш дут, дукха зуламаш бекхам боацаш дус. Законность, порядок, къахьегама а иштта технологически а дисциплина йоацаш хилча экономике, социальни сфере хувцамаш хулийталга догдоахилга а дац.

Экономикера хьали социальни дешаш къоастадари — цхьатарра къоастаде деза, шоайла вIашкаювзаенна шин проблема я.

ДIахо къамаьл даьчо дийцар «Красный молоте» нах кхачан продукташца Iалашбара дешаш мишта къестаду. Оттадаьд юртбоахама предприятешца шинна а даьна пайдане дола договораш. Ахкан-гуйран замалахьа заводе хьакхухь баьцадаараш, сом, дийнахьен-буси йохк шура, цахаддаш лоаттабу керда чкъаьра, юкъ-юкъагIа — дулхах йола продукташ. Болх беш я заводе шийн пекарни. Наьха хьашташта йоакхо ярах пайда боал. Объединене коллектива тешшаме кхоачашду керттера технико-экономически хьокхамаш, айлуш латт беш бола пайда; брак йолаш продукци арахецарахи прогулаш ярахи довш дар кIезигденнад. кадраш дIаухилга лохденнад.

Цул тIехьагIа н. Кривошеева хьоахадир шоай парторганизаце коммунисташта тахан дагадоакха цхьадола дешаш.

Заседаней зале. Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

— Отчеташи хоржамаши, — аьлар цо, чакхдувл КПСС XXVIII съезда кийчо еча хана. Кепа а техад, шерра дувцаш а да парте керттера документаш — КПСС Уставеи Платформаи проекташ. Кепатехача документаша белгалдоах дукхагIболча коммунисташта хетараш, цхьабакъда, уж кхы а тоаде деза. Тхоай парторганизаце цIерагIа тхоай предложенеш оаха Iояхийтай КПСС ЦК.

Библиотечни проблемаех лаьца дег тIара, массане а дегаш тохадолийташ дийцар конференце А. П. Чехова цIерагIча республикански библиотека директора **Т. П. Габисовас.** Из леткъар культура учрежденей материально-технически база эсала хилара. Республике болх беча 444 библиотеках 71 арендагIа хьайийцача помещенешка я. Уж тиша, къаьна, капитальни ремонт е езаш я. 90 библиотека аварийни хьале йолча зданешка я.

Библиотекаш лелаяра, аьлар къамаьл даьчо, Iалаьмате кIезига средстваш хьежаю. Политически, идейнин нравственнин кхетам луча культура учрежденей лоархIам мел боккха ба дицделча санна хет партийнин советскии органий кулгалхошта. Библиотекаш Iалашъяц доагорца, эсала кийчъю Iан замалахьа болх бара.

Иштта бицбаларо духовность йоаяр, культурана деградаци яр кхерам ба, — дог а лазаш, аьлар Т. П. Габисовас.

Цул тIехьагIа цо дийцар город Грозне йолча библиотекий воча хьалех лаьца. Цкъа-дале, уж кIезига я. Библиотекаш яц Ипподромни оалача бахача наьха массиве, Мичурина цIерагIча поселке, иштта кхы дIахо а.

Эсала караерзаю библиотекашта лаьрхIа зданеш хьалъяра хьахьежаю средстваш. Грозне Ленина проспекте здани хьалъеш латта... 7 шу да.

Шер-шера дукхагIа хулаш латт библиотекий книжни фонд. Цхьабакъда, уж дIаоттаде моттиг яц. Ха хьатIакхьачай, аьлар къамаьл даьчо, Грозне йоккха книгохранилище хьалъе йолае еза.

Велх беш болча кхалнаьха, ноанала, берала проблемаех дийцар конференце Наурски района «Советская Россия» яхача совхоза йоккхагIйолча зоотехника **Н. А. Симченкос.** ХIанз а тIехьа дукха кхалнах ба, аьлар цо, кулг-кара ду хала, кIезига механизаци яь дола балхаш деш. кIезига моттигаш нийслац къахьегам лэрабара нормашен правилашен дIадехараш кхоачаш ца деча хьалашка цар къахьегаш. Юрта яха саг се хиларах тарра, сона дика ховш да элементарни социально-бытовой хьашташ доацаш, доаггIаш дола медицински новкъостал доацаш, сатессача денз боад къорлабаллалца, салоIа денош, отпускаш йоацаш къахьегаш бола вай кхалнах ханал хьалха къалуш хилар.

Комсаш кхееча кадраш хувцалуш хилара керттера бахьан да итташ долча шерашка кIезига алапеш ийдеш хилар. Цудухьа тIа-тIа дукхагIа хул комсаш кхееча къахьегаш бола ха яха кхалнах, 50 шу а кхы тIех а ха йолаш бараш, кхашка къахьега багIаш кагирхой.

Кхы кIезигагIа лоархIам боацаш йола проблема я юрташка къахьегаш бола нах кхачанца эсала Iалашбеш хилар. Къайлакххахьа дезаш мичад из, дукха ха йоаццаш а тIехьа, оаха хьадеш мел хиннар, кхыметтел гIонна долча боахамашка а тIехьа, пачхаьалкхенна дIателаш хинналга, шоай болхлой районал арахьа, иштта республикал арахьа кхача леха а ухийташ. ХIанз районера комсаш кхею боахамаш мукъадалийтад шуга дIатела ца езаш, 50 процент мара дулх а дIатела ца дезаш. Iалаьмате бокха лоархIам бола дош къоастадара дикка доккха новкъостал да из.

Кердача хьисапе уйлаш яро, дIахо дувц делегата, дIадех кхалнах кулгалдара балха тIа хьежабара йола проблема кердача хьисапе къестаелга. ВIалла а тIехьа яц со: аьлар цо «разнарядкагIа» кхалнах балха тIа хьежабара, хIаьта а нийса дий-хьогI парте райкома хьалхарча секретаралла цхьаккха кхалсаг ца йисар, 155 халкъа депутатах пхиъ мара яц Нохч-ГIалгIай АССР яр, кIезигбеннаб кхалнахах бола кулгалхой республикански а, районни а звеньяшка. Цунца цхьана лакхерен юкъера лаьрхха йолен образовани йолча специалистех 61 процент бараш кхалнах ба. Партийнин профсоюзнии организацеша кхалнаьха бокъонех кIезигагIа а дувцаш лоархIамегIа да уж чакхъяхара йола таронаш хилийтар.

Н. А. Симченкос, теркам тIабахийтар дукха бераш долча дезалий проблемашта. Уж санна болча дезалашка шозза дукхагIа дукъ тIалатт кхалнаха, цар лeладу бераши боахами. Практически дезала новкъостал де низ дIакхачац тахан быта служба а, Iалаьмате кIезига гIулакхаш ду цо, хIаьта деш дараш а маьха деза да. Цудухьа дезала социально-экономически гарантей хоадамболлаш йола программа хила еза, дукхагIа йсакхо е еза цун. Вай республика кхоане ховш махиллара, дукхача даьхье тийша я вай хьалкхееча тIехьенах, перестройка хьалхашка оттадаь чоалхане декхараш кхоачашде низ кхоачаргболаш из хиларах. Цу дерригнех хIанз а тIехьа шоай дош аьннадац кхалнаьха советаша. ХIаьта партийни организацеша цIенхаштта тIаийцадац из керда общественни гIулакх. цар хьаллацац кхалнаьха советаш.

Шийн къамаьл чакхдоалаш наурски делегаце цIерагIа Н. А. Симченкос аьлар, КПСС райкома хьалхарча секретарах А. П. Бондарх тхо чIоагIа тешаш да, хьалхагIа цо баьча балхах делегата А.-Хь. Хь. Аушева цунна цIенхаштта критика яь яле а.

Перестройка дIайолаеннача юкъа районерча а республикерча а гIулакхий боаггIаш бола мах а беш, аьлар ше къамаьл деш КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара **Х. М. Витушева,** эггара хьалха вай декхарийла да хIанзарча общественно-политически гIулакхий боаггIаш бола лоархIам бе. Ала дезаш да, из чоалхане долга, Грозненски районе хIаьта а.

ТIехьатетта йишйоацаш къоастае еза проблемаш районе дукха я. Уж хьахиннай шераш а доахаш социальни сфере къоаста ца деш дешаш хиларах, медицински гIулакхаш деча а халкъа образоване а кхоачамбоацараш нийсдаларах. Цо шийн аргIагIа хьахулийт кадраш хувцалулга, уж геттара дукха городе а кхыча районашка а дIаухилга, цо цIенхаштта лохъю бахача наха юкъе беча берригача идейно-кхетама балха эффективность.

Укх тIеххьарча хана, дувц къамаьл дечо, перестройка хьалашка парте экономически политиках лаьца кIезига хиннадац къовсамаш. Тхо кIоаргга тийша да тIайоагIача хана а хIанз хIаьта а экономически проблемаш къоастаяра парти юстара латта йишйоацилгах, хIана аьлча, цунна тIехьалатт нах, царна эшараши хьашташи.

Шоай гIулакха тIа коммунисташа хьинаре къахьегаш хиларах дола масалаш кIезига дац вахаре. Доалдара кердача хьалашка организаторски идейно-политически балха тIа дика опыт Iоаяьй Гикаловски консервни заводас (директор КПСС член нов. Р. С. Бочкарев) партийни организаце. Социальни сфера болхлошта эшарийи хьаштийи, фусама проблемаш къестаяра, къахьегама хьалаш тоадара йоакхо ярах вIаштIехьдаьннад коллективе дика морально-психологически климат хьаде, из бахьан сиха тоаделар технико-экономически хьокхамаш а. Уж санна дола хувцамаш хулаш латт кхы цхьайолча предприятешка: Горячеводски УБР-е, Грозненски газ чакхйоахача заводе, АТП-5, АТП-2, Ермоловски мехлесхозе, «Грозненский» яхача райпищекомбинате, «Молочный-1», «Тепличный» яхача совхозашка.

Цунца цхьана юртбоахама производство дегIакхувлара бсарам, район кхачанца Iалашъяр тIехьадусаш да тахханарча дено дIадехачул. Парте бюро, райкома хьалхара секретарь а обкома член а хиларах тарра са а низ дIакхьчабац леррагIа а тIагIертта а белгалдаьха гIулакхаш чакхдаха. Цудухьа моттигашка агропромышленни комплекс дегIакхувлилга сихдара йола дукха решенеш лоадама уйла ца еш а кхета ца еш а йисай е кердача Iаьдалага болх бе безам боацаш йитай. Кердача экономически механизмо хьа мел кхеллача хьалах а бизза пайда ийбе вIаштIехьдаьннадац, перестройка декхарашка хьежжа ерригача партийни организацешка.

Х. М. Витушева белгалъяьхар кадраш хьахаржарен дIаоттаярен проблемаш. Из дош духхьал политически да аьлар цо, хIаьта из къоастаде деза таханарча общества политически авангардо, кIезиг-дукха шийн позицеш йоаяь яле а, из я Коммунистически парти. КПСС Устава проекта тIа белгалъяьккха я паччахьалкхен, боахама, общественни балхий хоадамболлаш йолча участкашка парткомий рекомендацех эггара компетентнии хIамах кхеташи бола коммунисташ а парте боацараш а хьежабара йола положени. Районе хIанзлехьа йолаш я цу даькъера хоадамболлаш йола опыт. Цу даькъе, коллективана фу хет а хьожаш, конкурсни ларда тIа кулгалхой хержалга. Цхьабакъда, цхьайола моттигаш нийслу хоадамболлаш йола группа фуннагIа даь а «шийн» саг хьожаве гIерташ.

Цхьан юкъа бола нах шоаш хилар кхета а деш, шоаш юха ца харжар кхераш, увзалуш болх беш хул уж. ДукхагIбола коммунисташ шеко йоацаш духьала болга дIахайтар боахамний кулгалхой хержара, «митинговни» методех уж хувцара.

Массовни информаце средствай адресагIа массехк критически замечани йир къамаьл даьчо.

КПСС ЦК февральски (1988 ш.) Пленумо соцам тIайийцар халкъа образовани овлангара денз эргаяьккха тоаяра, нагахьа санна цу системе цIенхашттара хувцамаш ца хуле хьалхашка эттача проблемай ерригача обществас йоакхо ца йой хьадечул даькъе йоккхий темпаш хургйоацандаь. Иштта дIадоладир шийн къамаьл Грозненски № 35 юкъерча школа директора **Н. В. Денисенкос.** Цхьабакъда, цу хана денз хувцамий даькъе хоалуш дар кIезига да, гIадвугаш а дац. ХIанзарча хано дIадехарий позицешка диллача школа материальни база халача хьала тIа я. Дукха хало лов мебель эца гIерташ, Госснабо из духхьал керда хьалъяьча школашта мара дIахецац. Укхаза тхона новкъостал де йиш яр «Терек» объединене, иштта ПТУ-с.

Школаш ца тоъаш хиларах, дукха я эшаш йола дешархошта моттигаш. ХIанз укх сахьате городерча дукхагIйолча школашка боагIачул дукхагIа ба дешархой, цудухьа шинкхаь сменагIа занятеш хул, ялх шу даьлча денз берашка дешийталга вIаштIехьдалац. Физически даькъе бераши кагирхойи дегIакхувла, деша боацаш цар йоаккха ха пайда баргболча тайпара вIаштIехьяккха, салаIийта таронаш яц.

Къаьстта сагота а волаш делегата дийцар педагогически кадраш кийчъяра хьакъехьа. Вузаш яьхача выпускникех дикка дакъа эсала кийчбаь ба методически хьакъехьа. Вайнаьха меттала хьеха доладар этапегIа дIа ца доладарах тоъаш бац нохчийн гIалгIайн метташ хьеха хьехархой. Школе хьабаькхачарна а хац юххьанцарча классашка хьехара йола спецификен методикеи. Iалаьмате хала лаха дезаш да вайнаьха метталара учебникаш. Школьни программашта юкъехувл регионaльни компоненташ, нийсагIа хургда, берашта географи, истори, искусство, шоай края культура йовзийтар. Долче, цхьан оагIорахьа уж дIадехаш дараш чоте а лувцаш, кийчбе беза вузашка специалисташ, хIаьта шоллагIча оагIорахьа Iилманхой, искусствоведий дикагIдола низаш тIадерзаде деза башха-дика программаши дешара-методически пособеши хьаяра.

ХIанз дукхагIйолча городашка вIашагIйохнаш я гимназеш. Башха-дика гIулакх да из. Цхьабакъда, из чакхдаккхара Iалаьмате дукха организационни болх бе беза, ахча дIадахийта деза, зданеш эш. Укхаза шоашкара доаггIаш дар де дезар базови предприятеша

ДIахо Н. В. Денисенкос делегатий теркам тIаэзар видеосалоний сеть дегIаена хилара. Цига практически тIахьожам лоаттабац репертуара. Коммерчески гIулакхашта лаьрхIа пайда ийбу керттерча даькъе доазол арахьара хьаенача видеопродукцех: кинобоевикех, цецваллал тоам боаца хIамаш хьахьокхача фильмех, эротически фильмех. ТIахьожам ца лоаттабарах салонашка ух бераш, кхувш боагIараш, цу даькъе бийсана а тIехьа ухаш. Видеофильмаша хьаIомадарах дувца тоам боаца хIамаш дагаух царна, бе-башха ца хеташ шоашта товш дар леладу цар, къиза ба уж. 1989 шера апрель бетта арабаьннаб «Республике бахача наха видеогIулакхаш дар тоадара де дезарех» яха Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета соцам, вIашагIъеллай межведомственни комисси, из дерригa а каьхата тIа дисад. Кинопрокате долзш да дукха тайп-тайпара вай мехкара видеофильмаш, цхьабакъда, школашка уж дIахьокха техника яц.

Шийн къамаьл чакхдоаллаш делегата аьлар, хьехархочун социальни статус цIенхаштта айе декхарийла я парти, овлангара денз тоаде деза цун материально-бытовой хьал, юридически даькъе а новкъостал де деза.

Отчетни докладои делегаташа даьча къамаьлашен хьагойт вай общество, политике а экономике а хулаш латта перестроечни процессаш, аьлар НГIАССР Министрий Совета председатела **С. М. Бекова.** Парте лоархIам хувцабаларо, дерригa Iаьдал халкъа депутатий Советашка дIадаларо овлангара денз хувц цар исполнительни органий функцеш.

Чакхъяьннача республика Лакхехьарча Совета сессе белгалдиэ экономикеи социальни сфереи сихагIа дегIайоалаелга Iалашдара правительствас тIехьа а ца тетташ де лерхIараш. Цудухьа тахан аз республика гIулакхаш овлангара денз хувцара, бахача наьха вахара боарам лакхбара къоастае езача лоархIамегIча проблемаех мара дувцаргдац.

Экономике, иштта социальни сфере а латтача хьала тохкам бича гучадаьлар базови дакъе капитальни гIишлош яр долга. Цунах тийша да дукхагIча даькъе республика дегIайоалаелга. Цу комплексо болх во бар бахьан долаш нийсденна хIама да дукхагIдолча хьокхамех Российски Федераце дукхача хана денз Нохч-ГIалгIайче тIеххьарча моттигашка хилар: фусамашца, унахцIенон учрежденешца, школашца, школе даха ха кхачанза долча берий учрежденешца, клубашца Iалашбар, иштта кхы дIахо а.

Вай цох лаьца дийцад цкъа санна-дукхаза. ХIаьта из дувцаш каст-каста центральни министерстваши ведомстваши бехкейора. Цхьабакъда, самокритични хилча, кIезига бац вай бехк а. Духхьала тIеххьарча диъ шера фусамаши соцкультбыта объекташи хьалъяра республикана хьахьожаяьча средстваех кара ца дерзадеш дисар 110 миллион совгIа сом. Карадерзадеш хиннадац уж хьалхагIа а.

Холуш дукхагIа хулаш латт чакхъяханза йола гIишлош. Мадарра дийцача, банкрот хиннай керттерча ПСМО «Чеченингушстрой» яхача гIишлон подразделенех. Банка а поставщикашка а цун неплатежаш 46 миллион сомага кхаьчай, хIаьта шоай низашца кхоачашдеча гIишлон-монтажни балхий дукхал 1987 шера 58 миллион сомагара 1989 шера 36 миллион сомага кхаччалца лохъеннай.

Республика гIишлон комплексе иштта чоалхане хьал оттара керттера бахьан республика правительство лоархI гIишлон организацей, министерствай, Министрий Совета кулгалхоша гIишлон база, гIишлон материалий промышленноста дукхача хана лерттIа йоакхо ца яр долга. ВIалла а терко яцар болхлошта эшаш дола хьалаш хьадара, хIаьта из бахьан долаш тIеххьарча шерашка геттара дукха квалифицированни кадраш кхычахьа дIаух.

Тахан вайга йолаш я гIишлон комплексе гIулакхаш хелуш тоадар Iалашдара йола программа. Эггара хьалха — из гIишлон индустре базеи гIишлон материалий промышленности дегIайоалаяр. Белгалдаьхад хозспособагIа дукхагIа гIишлош хьалъяра де дезараш. Цхьадолча даькъе къоастадаьд «Чечениингушстрой» объединене гIулакхаш бокъалгахьа доахилга.

Республика правительство дIахо а дага я фусамаш, соцкультбыта объекташ хьалъяра дукхагIа средстваш дIахьежае.

Дукха ха йоаццаш чакхъяьннача республика Лакхехьарча Совета сессе депутаташта чIоагIа дагадоаллаш дар республика унахцIенон системера хьал. ХIанз республика Министрий Совето министерствашцеи ведомствашцеи цхьана кийчъеш латт 1991—1992 шерашка медицински учрежденей болх тоабара йола программа. Из кхоачашъяро Iаро лургъя лоаццача хана унахцIенон материально-технически база тоае.

Оаха къаьстта теркам тIабохийтаргба фусамаш хьалъяра, нах мелача хица, газаца Iалашбара. Халахете а, уж дешаш массанел а вогIа къестадаьд. Тахан РСФСР Министрий Советацеи Госпланацеи барт баьб шер-шера республике дукхагIа капитальни газопроводаш хьалъергйолаш. Уж пхезза дукхагIа хургья.

Кийчъеш я Министрий Совето республика столица тоаяра программа.

ТIехьа а ца теттaш, къоастае еза проблема — нах кхачан продукташца Iалашбелга тоадар. Пятилетка дIадахача шерашка цхьайолча позицех во доаца хьокхамаш гойтад. ДукхагIа кийчдаьд дулх, шура, сом а кхыйола продукташ а. Амма, наха цунах дукха паргIато яланзар. Цул совгIа, потребительски рынке кхачан продукташцара ситуаци телхар.

Шеко яц, экономика аграрни сектора балха тIа доккхий кхоачамбоацараш нийслу, цхьабакъда, сона хетачох, сел чоалхане хьал оттара бахьанаш отрасла кулгалдара далийтача субъективни гIалател арахьа доал. Вай массане а кердаяккха еза юртарча боахамцара вай отношени.

МалагIаш да гIулакхаш бокъалгахьа дахара наькъаш? Эггара хьалха — юрта производственни отношенеш хувцар. Арендни коллективаш, кооперативни образованеш, ахархойи фермерски боахамаш колхозашцеи совхозашцеи нийсса хинна ца Iеш, тIайоагIача хана юртбоахама производства ларда а хинна дIаоттилга. Цу

XXI областной партийни конференци

КПСС ОБКОМЕИ РЕВИЗИОННИ КОМИССЕИ ОТЧЕТНИ ДОКЛАДЕХ ЙОЛА ПРЕНЕШ

проблема лоархIам ихета а беш. Министрий Совето вIашагIъеллай крестьянски боахамаш вIашагIдохкара йола республикански комисси. Цу лоархIамеча балха юхьиг хIанзлехьа йолаш я Шатойски, Урус-Мартановски, Сунженски районашка. Республике таханарча дийнахьа крестьянски боахамаш вIашагIдохка безам болаш 1000 совгIа дезал ба.

Шеко яц, из атта гIулакх дац, из толаме вахаре кхувлара къоастае езаргья массехк проблема: долгосрочни кредиташи материальни ресурсаши дIайлар, уж боахамаш малогабаритни техникаца Iалашдар, керда хьахула а юхаметтаувттаю а юрташи хутораши тоаяр къаьстта лоамашка. Тахан цига дац наькъаш, электричество, кхыйола социальни объектацI. Оаша кхетадеш хургда, арахьара новкъостал ца хилча уж проблемаш къоасталургьяц. Берригa хьанийцача вай мехка а вай республике а ишттa эттад: закупочни маьхаш лоха хиларахи кхыдолча объективни бахьанехи аграрни сектор геттара а чоалханеча хьала тIа кхьчар. Цун магацар ший средствай чотагIа шерра воспроизводство чакхъяккха, юрт социальни даькъе тоае. Халача юртахочун къахьегама тела алапи лохагIа да промышленносте, гIишлош еча, транспорте телачул.

КПСС ЦК Платформа проекташа, парте Уставо, аьлар ше къамаьл деш Октябрьски бурув тохара балхий управлене бурувдеттача мастера **В. Ф. Ступина**, дукхача хIамай уйла яйт общество дегIаахара йолча хIанзарча этапе юххьанцарча парторганизацей, партийни комитетий лоархIамахи моттигахи лаьца. Сона хетаргахьа партийни балха тIара цIенъяь дIаяха езаш я чIоагI а енна, дIаэтта йола стереотипаш, секретараша, массе а долча боарамий партийни комитетий болхлоша коммунисташца «кабинетни» стилагIа къамаьлаш хулга, цар айхха бувзамаш лоаттаде деза къахьегама коллективашца. Ховш махиллара, цар чулоацаш мадний вай общества керттера низаш, царех тийша майий перестройка кхел.

Къамаьл даьчо белгалдаьккхар социально-экономически сфера дегIаккхувлар, идеологически болх тоабара парторганизацей решенеш кийчъеча мамогта дукхагIа коммунисташ юкъеоза безилга. Из деча хана бокъонца ха еза общественни мнени, къахьегамхой, берригача наьха хьашташ ларде лувца деза, керттерча дешаех лаьца дагабувла беза нахаца. Цо белгалдаьккхар КПСС райкомий, горкома, обкома аппаратий болхлой нахацара хийра баларах бюрократизм сих лета «аппаратчик» хьахинна ца Iеш, ишттa партийни организацеша моллагIа дечох ца тешача кхачаб уж, экономике общественно-политически вахаре чоалхане эттача хьалашкара общество КПСС-на хьалйоаккхалургйолаш таронаш яц, аьнна хеташ ба нах.

Делегата хоадамболлаш масалаш а кхувлаш, дийцар хIанзарча чоалханеча хьалашка дукха йола социальни проблемаш къоастае низ кхоачаргболаш партийни организацеш хиларах. «Грознефть» объединене духхьал коммунисташа инициатива дIайолаякхр боахама способагIа шерра гIишлош хьалъяра. Болхлойи специалистийи бытовой гIулакхаш тоадаро новкъостал ду уж производстве дIачIоагIбе, коллективах тешам болийта а дIа-хьа дувцаш дар кхетаде а, хIаьта, долче, таронаш я агитационни болх бе, кердаьннача КПСС массаза а ший теркам тIаухийтаргба наьха йоакхо елга хьалхарча плане увттадара.

Цунца цхьана, белгалдаьккхар В. Ф. Ступина, йоакхо ца йича яргйоацаш да производственни мощносташ дIахо дегIа а кхувлаш, эргаяхара. Духхьал лакха дегIаенача экономика тешшаме кхоачашъергья еррига социальни программаш, уж КПСС областной комитето тIайоагIача пятилеткана лаьрхIа я.

Гонахьара Iалам лорадара дешашта хетадаь къамаьл дир «Грознефтеоргсинтез» производственни объединенена чуйоагIача А. Анисимова цIерагIча НГПЗ оператора **М. Н. Трущенкос.**

Вай общества демократизацеи яро, вай вахарера бебеча сферашкара ситуацеш гуччахьа ювцаро, аьлар цо, шерашка хьаIайна дола а юххера а наха нийса а шоаш раьза боацилга хьахайташ дола а дукха ийрча кхоачамбоацараш гучадаьхар, аьнна. Вай городага Грознега диллача — из хьалхарча даькъе чIоагIа чоалхане дола экологически хьал. Тха объединене предприятеш массаза а из хьал телхадер санна экологически бюллетена тIа хул. Цкъа Шолжа чу мехкдаьттапродукташ чухийцар санна, тIаккха гонахьара Iалам бIехдар санна. Хьалхарча аргIагIа цунах бала лов Кирова цIерагIча поселке а Андреевски долине а бахача наха, вешта аьлча, цу объединене болхлошеи цар дезалащи. Сенца дувзаденна да из?

Хеталу, цун бахьан ховш да — дукхагIйола оборудовани морально а физически а къаеннай, тишъеннай, очистни сооруженеш геттара воча хьале я. Из деррига ишттa да, цхьабакъда из бакъдолчох ах мара дац. ХIаьта деррига бакъдар латт болхлоша кердача оборудованех технологически а производственни а дисциплина цIенхашта лора ца еш пайда ийбар бахьан долаш гонахьара Iалам бIехдарах.

Оаха объединене санна заводе а экологе хьакъехьа дукха пайдане решенеш тIаийю, планаши программаши увттаю. Уж дешаш къестаду завода парткомеи СТК-сеи. Объединене партком а хьежар гонахьара Iалам лорадара дешага. Цхьабакъда, хIанз а динагIча оагIорахьа хулаш дола хувцамаш хеттача бесса дац. Цхьабараш аз дувцачох цецбала а тарлу. Цхьабакъда, укхаза тхона из гIулакх тоадеча цхьа никъ гу сихагIа регнональни хозрасчетага довлар, тха предприятеша моттигерча бюджете дIачухьежадеча ахчан боарамаш хувцар. Из дарга хьежжа объединене кулгалхой а городера хьал тоадарца дукхагIа хьашт долаш хургба. ТIаккха городской Iаьдало а тха проблемаш дикагIа кхетаергья, тхона гонахьара Iалам бIехдерашта санна бIара а ца хьежаш.

Вай конференци партена перестройка яра проблемаш ювцаргйола, керда Устав тIаэцаргдола КПСС XXVIII съезда тIакхоачаш чакхйоал. Тхона, коммунисташта — болхлошта, республике эггара йоккхагIйолча производственни объединене викалашта дагайоал парте кхел, перестройка кхел. ТIеххьарча хана партех во дар ала безам болаш тIагIерташ хилар, цхьайола партийни организацеш шоай авангардни позицеш тIара ялар лувзаденнад хьалхарча аргIагIа дукхача коммунистий мекъалахи, юххьанцарча партийни организацеш хьанийцача, цар принципальни дешай хьакъехьа цхьа барт-цхьоагIо ца хиларахи. Хьалхарча аргIагIа из мекъал Iеткъар съезде халкъа депутаташ харжара, вай конференце делегаташ харжара коммунисташ - болхлой чакхбоахача хана. Сона хетачох, парте областной комитета кердача составас тайп-тайпарча проблемай хьакъехьа коммунисташта санна парте боацарашта хетар тохкаш областной организаце позици хьакхолла еза, цун кIийлен тIа берригача коммунистий барт-цхьоагIо хулга вIаштIехьдаккха деза.

Республика гIишлон комплекса балхах лаьца дийцар «Минмонтажспецстроя» организаце парткома секретара **С. М. Индербиева.** Наха чIоагIа мога а деш, теша а тешаш тIанийцад обкома промышленни гIишлош кIезигагIа хьалъяра, гIишлон а материалаш хьалъю а дакъа тоадарен чIоагIдарен, республике «сезонни болхлой» оалараш цу гIулакха юкъеозара чотагIа дукхагIа чуIе фусамаш, соцкультбыта объекташ хьалъяра тIадерзадаь дола гIулакхаш. Из декхар, белгалдаьккхар къамаьл дечо, политически маIан долаш да, аьнна. Цудухьа боахам лелаберий балха гучадалийта моллагIдола кхоачамбоацар, цар дош денна кхоачаш ца деш диса лоадам боаца хIама партийни кулгалхоех бола тешам боврца духхьал даргда, хIаьта цунах парте моастагIаша шоашта политически дивидент еча пайда эцаргба.

Къамаьл дечо ше лакхе аьннар бакъдеш «шабашникашца» беча балха дешай хьакъехьа гучадалийта кхоачамбоацараш белгалдаьхар, ишттa 1988 — 1989 шш. Заводской районе фусамаш хьалъяь ца йоахаш юкъагIйитара факташ йоалайир. Белгалдаьккхар, цига гIулакх ишттa доллаше план кхоачашъяра хьокхам а ш дика хилар. Плана корректировка яра чотагIа Iехабара тенденци календарни шу чакхдаллалца дIахохьош я, халахете а из хьал цхьан Заводской районе хинна ца Iеш деррига республике да. Из кулгалхошта пайдане а царна комфорт Iалашъеш да. Цхьабакъда, цунах квартираш дукхагIа хилац.

Сона хетачох, харцахьа я таIийцача «Фусамаш-2000» яхача городской программа керттера теркам тIаухийта дуккхазза вIаштIардаь а йоккхапанельни а цIенош дара йола концепци. Программа тIара гIалаташ гуш да. Цкъа-дале, цу тайпара цIенош хьалде технически дика Iалашъяь йолча гIишлонииндустре низ бола база йолча, КПД конструкцеш хьаяра заводаш йолча специализированни организацей мара вIаштIехьдаргдац. ШозлагIдале, цу тайпара гIишлош хьалъяра эш маьха еза йола дефицитни материалаш, хIаьта гIишлонхой болх лерттIа дIа ца бахар уж ца хилар да. Цига квадратни метрага дукха дукхагIа ахча дIадода, 200 сомал совгIа, из цхьа этаж йолча цIеношка додачул 1,5 — 2-зза дукхагIа да. Цхьабакъда, керттердар да йоккхача панелех даьча цIеной служба нормативни ха 50 шерага кхоачаш мара ца хилар. ХIаьта из 20 шу даьлча микрорайонера, городе кхыча районашкара цIенош вIашагIдаха дезаргда яхилга да.

Укхаза кхоалагIа, чIоагIа лоархIаме бахьан да — из экологи. Ювца оттаьча генеральни плана проекто 6 эзар гаргга гектар лаьтта дIадех, уж дукхагIча даькъе города гонахьа дада оахаш дола лаьтташ да. Из геттара мохк бIаьхий хилча а де йиш йоацар да. Цул совгIа, цхьаннена а къайле яц, ийслагIча а кхы лакхагIча а этажашка хьалкхийна бераш во дегIаухаш хиларах доазол дехьарча а советски а Iилманхоша яь вывод хилар.

Цу дерригне а хьахьокх керттера теркам кIезига этажни, индивидуальни цIенош дара тIаухийташ город дIахо хьалъяра йола альтернативни варнант пайданегIа хилар. Цу варианта цхьацца совленаш я вай региона каст-каста мохк агаш хиларга, цо шозза кIезигагIа лаьтта дIалоацаш хиларга, гIишлон материалий проблема, ишттa кхыдараш дIадахарга диллача.

Уж дешаш дуккхаза бе-беча боарамашка хьалхьедаьд, цхьабакъда цар хьакъехьа решени тIаэцаш яц. Укх трибуна тIара, со кхайк города, республика кулгалхошка, халкъа депутаташка тIехьагIа эшае йиш йоаца духьале хьаергйоацаш цу дешага хьажар, парте программни дIадехар кхоачашдар дехаш. Цхьаннена а къайле яц республике капитальни вложенеш караерзаеча, керттера фондаш юкъейоалаеча гIулакхе дукхагIдар «Чечингстрой» ПСМО-х тийша долга. Къаьгга гуш да цун гIулакхаш геттара ледара долга. Укхаза дуккхаза а доаггIар хьадехаш ба, аьнна, партийни комитета, мугIаререча коммунисташта бехк бе хьежаб. Цхьабакъда, керттера кулгалхой хувцача гIалаташ гучадувлийтарах бола бехктохкам парте городской, областной комитеташта а тIабуж. Укхаза массаза ладувгIацар юххьанцарча организаце, районни комитета решенега, парткомаца дага а ца бувлаш кулгалду кадраш хувцар, ахнел совгIа бола опытни кулгалхой цу системера дIабаха безача айттар. Хозрасчетни а арендни а гIулакхаш юкъедоаладелга, эргадоахалга юхаувзара практика хIанз а тIехьа чакхйоахаш я, алсамъяьккхай управлене аппарат. Цу ситуацера аравалара цхьа никъ мара бац шоай лоIаме доалде бокъо яларен ПСМО ассоцнаце принципаш тIа яккхарен.

ГIишлон доалделга телхача вIашагIъийнача организацей керттерча даькъе «Минмонтажстроя» организацей болх талхарга дига тарлу. Масала ЧИУС-е гIолла царна СМР болх караберзара боарам 18-гра млн. сомага кхоачаш кIезигбаьбар.

Ше къамаьл даь чакхвоалаш С. М. Индербиева шоай организаце коммунистий цIерагIа КПСС Устава проекта хьакъехьа предложени елар.

Отчетни юкъа парте областной комитета баьча балхах дувцаш, КПСС Шелковски райкома хьалхарча секретара **П. Г. Коломенске,** белгалдаьккхар, бюрона секретариата парте обкомах массаза болх беш йола коллегиальни орган е, обкома берригача члений, членалла кандидатий йоккхача потенциалах пайда эца магaнзар, аьнна. Бюро членаш В. А. Алехин, Е. В. Тумсоев, С. М. Беков, Х. Х. Боков, М. А. Керимов цхьа наггахьа мара хилацар района юххьанцарча партийни организацешка, кхоачамболлаш практически новкъостал дацар районни партийни организацена укх бехктохкамеча хана.

Керда хержача обкома состава ший организационно-партийни балха арсенал эргаяккха еза. Хержа актив могогга юххьанцарча организацешта новкъостал деш хила еза. Цар деналах, хьинарах, коммунисташ, къахьегамхой шоашта тIехьа баха харах, нийсача наькъ тIа дIабига магарах тийша хургья дIададаьча хувцамий кхел.

Командно-административни системана яьча демонтажо, КПСС-а политически монополизм тIа ца эцаро вай принципально кердача общественно-политически хьале оттадаьд. ХIанзачул тIехьа вайна кхыча политически, общественни организацешта нийса вай программни лерхIараш вахаре кхоачашдара тIехьа къовсам лоаттабе безаргба. Сона хетачох, вай конференце тарггарча пхе шера дергдолчун программа оттае еза, цул совгIа, вайна политически событешта тIехьа дусаргдоацаш, вешта аьлча, хургдар хьалхадоахаргдолаш, ишттa керттердар — дегIаахара хьинаре влияни яра, республика коммунисташ идейно а организационно а вIаши кхотабара хьакъехьа принципиальни дешаш белгалдаха деза

Дукха партийни хьале франци хила тарлу, цудухьа вай чура барт бохабе гIертачарцара къаста кийча хила деза.

Вайна новкъа а долаш дагадоал коммунистий лоархIам лохбалар. Цун бахьанех цаI — КПСС члений цхьан дакъо партийни организацешка хьинаре болх ца бар. Сона хетачох, бакъахьа хургдар вай делегаташа съезде Устава ер норма юкъехьоргйолаш, хIара коммунист декхарийла ва хан-ханнахьа ше партийни декхар кхоачашдарах йола отчет тела, аьнна, предложени лоре.

КПСС Устава тIа партийцашта юкъе новкъостахха йола большевистски традицеш юхаметтаоттаяр а х и чIоагIъярахи аьлча бакъахьа дар. Хьаттай вай вIаши бIарахьажа деза, хIаравар малав, цо фу даьд ха деза ха.

Тахан къаьгга гуш да районерча, республикерча хьала партийни организацел совгIа кхычар а влияни елга. Хьахиннад халкъа цIерах дувцаш дола а цо шоаш хьаллоацаргхиларах тешаш дола а общественни низаш. Уж хIанзарчоа неформальни организацеш мара яц. НегIий халкъо, терско-гребенски гIалгIазкхаша яьча съездий, чакхъяьхача митингий хьакъехьа общественни резонанс хилар. Парте райкома неформальни организацеш хьакхолла елча денз царца хьаIайна проблемаш цхьана къоастаергйола наькъаши методаши лехаш я. Райкома бюро инициативагIа координационни совет вIашагIъеллай, цу юкъе бахаб еррига неформальни организацей викалаш, хIаьта ишттa парте райкома, профсоюза, комсомола болхлой.

Чакхъьннача конференце оаха къаьгга белгалъяьккхар неформальни организацей хьакъехьара тхоай позици, из латт перестройка хьаллоацаш, Конституце доазошка гIулакхаш леладечарца диалог е а, вIаши гIулакхаш леладе а кийча хиларах.

ДIахо П. Г. Коломенске теркам тIаззар нах кхачанца Iалашбара дешашта. Цо аьлар, пятилетка шерашка юртбоахама продукци дукхагIа яьккхай, бакъда, рынкера кхачан ирал дIаьннац. Цунца дувзаденна кхетаеш яц Лакхехьарча Совета сессе решенена духьала района дулх, шура дIадала паччахьалкхен планаш лакхъьча республика Министрий Совета позици. Цу хьалашка мишта кхоабаргба оаха нах? Аз юртарча райкома секретара, хIаьта хIанз райсовета председатела нах мишта дIакхетабергба торгови лимита фондаш кIезига хиларах, хIамаш эцара маьхаш лакхленнна доацача хана техника, минеральни удобренеш, доагора-смазочни материалаш езъяларах? Мишта дIакхетабе беза кердача налогообложене системах? Ишттa, «дIадоаккхаш хул» юрта тIадиса денхар? Деррига гIулакх уйла янза, тахханза оттаьча, халкъа цIерагIа дIакхайкаьча решенех латт. ХIаьта из халкъо мегийтаргдац.

Парте а комсомоле а чакхйоалараш чоалхане процессаш я, — аьнна, белгалдаьккхар ше къамаьл деш ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара **Х. М. Бугаева.** Уж организацеш доакъошта екъа гIерта низаш долаш да.

Хьалха санна наьха безам тIаозаш яц коммунистически идеяш. Этта хьал дикалгахьа дерзаде вайна могаргда, нагахьа санна вай деррига унахцIена низаш кхотадой. Кхыча бесса, хьалха санна доацаш, хила деза партенеи комсомолаи юкъера гIулакхаш.

Парте областной комитетаца дика бувзамаш хоттaлуш доагIа тха, аьнна, белгалдаьккхар къамаьл дечо. Хьалха инициативана никъ бехкаш хинна опека дIаяьннай, Хулаш латтача эргалоний белгало я парте обкомо дIадоладаь деррига дика гIулакхаш республикерча комсомольцашка, кагирхоша хьинаре хьаллоацаш хилар. Къаьстта чIоагIа цар хьаллоац къамашта юкъера безам чIоагIбара, унахцIена общественно - политически хьал оттадара тIехьа по лоаттабу къовсам. Ала йиш яц, вай долча цхьаккха проблемаш яц, аьнна. Йолаш я. Аз ювцараш ший автономи меттаоттаелга дIадехача гIалгIай халкъа дешаща ювзаенна а хIаьта ишттa нохчий - аьнхий а проблемаш я. Аз хьаллоац уж деррига дешаш вай конференце резолюце тIа IотIадахьа деза яхаш укхаза дийцараш.

ДIахо ораторо дийцар парте обкома кадрови политиках. ТIеххьарча хана кадраш харжарен дIаоттаярен болх тоъал чIоагIа мелбеннаб, аьлар цо. Iеткъад из комсомольски болхлошта а. Царех дукхагIбараш доагIа а доагIаш бехктохкамеча моттигашка дIахьожабаьб. Дале а, аьлар къамаьл дечо, комсомольски организацешка кIезига бац бIубенна а хьинар дола а болхлой, цхьабакъда, уж гIулакха тIа хьаллакхлуш бац, комсомольски ханал тIехбаьнна боллаше а. Тхо теш цу гIулакха парте обкома кулгалхоша теркам тIабохийтаргхиларах.

ХIанз дувцаргда аз неформалех. Дукха ха яц республике йоккхий митингаш хинна. Цар цхьан даькъе нах хьалхьоабир. Парте обкомо, цун идеологически отдело хьал карадалийтанзар, неформалашца диалог лоаттайора цар. ТIеххьарча даькъе цо новкъостал дир конфликташта никъ бехка, хьал меттадоаладе. ДIахо а низ мел кхоачар де деза республике дика политически хьал хилийтара.

Массехк дош аргда аз Советех. Вай вIашагIъехкай Iаьдала керда органаш. ХIанз вайна хьалхашка латтача проблемаех дукхагIъяраш юкъарчал доаццаш кагирхоех хьокхалуш я. Масала, хьожаргда вай болх бе моттигаш ца хилара проблемага. Хьабе болх боацаш леларех дукхагIбараш кагирхой ба. Дика хетар сона из проблема къоастаяра комсомольски комитеташа кхайкаяь инициатива советски органаша хьаллоацаре. Халахете а, хIанзарчоа из доацаш да.

Республика къаман-культурни даькъе дегIайоалаяро, дIадех къаман интеллигенце дика кадраш хьалкхеяр, — аьлар ЧИГУ ректора **В. А. Кан-Калика.** Из дош-м кхы а ирагIа оттаде йиш йолаш да: къаман интеллигенци хьалкхеяра лаьрххIа гIулакхаш де деза. Къаьстта интеллигенцена эггара чIоагIагIа зе даьд репрессивни органаша ткъаь иттлагIчеи шовзткълагIчеи шерашка.

Фуд цу хьакъехьа паччахьалкхен университето дер? Кийчъяьй йоккха программа. Оаха дех тхоай вузе дикагIболча юртарча дешархошта лаьрхIа интернат хьаеллар. Цига дийша баьлча царех студенташ хургба. Царца болх бергба университетерча Iилманхоша. Номер 56 йолча школаца цхьана оаха Iоаьча опыто тешалду из пайдане гIулакх долга.

Оаха кийч а яьй, ара а хийцай перестройка йолаеннача денз эггара хьалхара НГIАССР историех йола пособи. Из оттаеча кулгалдаьд Х. Такаева, дакъа лаьцад нн. Зоева, Яндарова, Гойговас, кхычар. Тираж цу сахьате дIа-хьа ийцар.

Мишта латт гIулакх нохчийи гIалгIайи меттала долча учебникашца? ХIанз наьна мотт хьех еррига факультеташка, цу гIулакха кийчдаьд учебникаш, цхьабакъда, уж арахецаш дац. Сона хетачох, КПСС обкома теркам тIаоза безаш хIама да из. Ишттa эшаш да разговорникаш, словараш, самоучителаш, Iилманхой уж оттадеш ба, цхьабакъда уж арахецара сихлуш ца вац.

Вай уйла е еза, хIанзарча вахара хьисап кхоллача даькъе культура факторах малагIа пайда эца йиш я яхача деша. Университет кийча я цу балха юкъе хьинаре дакъа лаца. Цига хьахул къамашта юкъерча гIулакхий чоалхане догам, къамаша шоайла дIа-хьа гIулакхаш леладара культура. Махулла сихагIа цу бочача сфере нийслуш дола управленчески гIулакхаш дIадаха деза. Халкъий вахар бе-бе бесаш дола светофораш латта никъ бац. Со чIоаггIа дог тийша ва, управленчески никъ дIа а баьккха, политически а социально - психологически а наькъашка вай довла дезаш хиларах. Из дара цIенхаштта тохкамаш делга эш.

Укх деношка оаха университете тIанийцар гIалгIай автономе проблема къоастаяра вIашагIъелла СССР Лакхехьарча Совета комисси. Боккха чулоацам болаш, берригача наьха теркам тIаозаш къамаьл хилар. Цо кIоаргга уйлаш яйтар нахага. Къамашта юкъерча гIулакхий концепци центрера перифeрега а йоацаш, перифeрегара центрага леста хила еза.

Аз белгалдоаккхаргда: республика чIоагIа хургья, нагахьа санна университет — цун культуран духовностеи центр — чIоагIа хуле. Тха коллектив бакъахьарча новкъа яьннай: хьаеллаш я керда специальносташ, кафедраш. Укх шера денз духхьашха вай вузе лораш кийчбергба, долче, хьахиладолалургда клинически Iилма. ХьатIадоагIача шинашера вай хьаелларгья юртбоахамеи юридическии факультеташ. Мадарра аьлча, университет республика хьашташ кхоачашдеш я. ЧIоаггIа лоархIаме да областной партийни организаце из гIулакх хьаллацар.

Цул тIехьагIа ораторо парти дегIайоалаярах дийцар. Со чIоаггIа дог тийша ва, аьлар цо, тахан партийни органашка «тIах» аьнна, бIубенна, творчески, кхыбараш шоашта тIехьа баха ховш нах хила безилгах. Хьалаха а партийни балха юкъеоза а беза уж. Цу гIулакха, сона хетачох, рузкъа кходе мегаргдац. Цу тайпара нах болаш ба, хIаьта, нагахьа санна уж номенклатуре боацаш бале, вай ца зувш бисаб уж.

Бехктохкаме политически соцамаш Iилма юстара а тетташ тIанийде мегаргдац. ХIанз вай ала йиш яц хIана дегIайоагIа республика экономика, тахан из дегIайоагIача бесса. НГIАССР социально-экономически даькъе дегIаяра модель хьахолла еза, цун ший тайпара Iаламан-ресурсий потенциал теркал а еш.

ДоккхагIдолча ноахала хьаькъали опыти областной парторганизаце йоккха потенциал я, — аьлар тIемеи къахьегамеи ветераний республикански совета председатела **В. И. Фильнина.** Цох бизза пайда эца беза. Ветерански организаце общественни вахара еррига сферашка дакъа лоац, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара хьинаре новкъостал ду партийни комитеташта.

Цхьабакъда, болаш ба ветеранашта юкъе, такхкалча шоай квартирашка багIараш, общественни вахара юстара латтараш. Бакъда, уж геттара кIезига ба. Дика дукхагIбола ветеранаш хьинаре, гIулакх дизза чакхдаккха ховш, массехана шоашта могаш дола новкъостал де а шоай йIаьхий опыт кхычарна дIаяла а кийча бола нах ба.

Перестройка сихъянза яр ца хиларах дувцаш, ораторо белгалдаьккхар, общество кердаяккхара болх дIаболабаьча парте ше атакаш ловш хилар. Тахан КПСС-и гIертарашта юкъе кIезига бац цхьан хана шоашта болча аьттонна цуна юкъебаьхка а, хIанз, хала ханаш хьатIаэттача, юстарбаьнна а, даггара критика еш бола нах. Ветеранашта новкъа да цу тайпара хIамаш. Укхаза дагадоха деза Ленина дешаш: «Парте хIара член партена хьалхашка бехктохкаме ва, хIара парте члена хьалхашка бехктохкаме я парти». Цу принципо барт-цхьоагIо хилара тIахьех, хIаьта барт-цхьоагIо йолча хана парти эшаш хургья.

ДIадахачунга юхахьежача укх тайпара уйла йосс дег чу: наха юкъе политически болх бара эша знанеш тоъаш яц вайна. Биззача боараме теркал даьдац вай берригача наьха хьашташ.

Ший къамаьл чакхдоалаш оратора дийцар ветеранаш общественни вахара хьинарегIа юкъеоза, перестройка еча цар опытах дикагIа пайда эца безаш хиларах. Кхы а да дувцанза даргдоацаш. Къоаношта йоакхо эш. Вахара хьалаш тоадаларга хьежаш ба дукхха а ветеранаш. Партийни, советски, боахама органаша шоай низ кхоачар де деза мехка исторе эггара халагIдолча шерашка баьхача, Даьхе бахьан шоай цIий кхо ца даьча наьха вахар аттача даккхара.а

Конференце перерыв. Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

КЕРДА ОТДЕЛ ХЬАЙИЙЛАЙ

Укх шера январь бетта «Грозненски машинащъеча «Красный молот» яхача производственни объединене генеральни директора приказагIа вIашагIъеллай Пейсахов Нисон Шимриилович керте латта прогрессивни технологе керда отдел. Цун кулгалхо ва хьинар дола, шийна тIадаьхка декхараш массаза а цIена кхоачашдеш вола, йоккха опыт йола башха-дика специалист.

Хетаргахьа уж гIулакхаш цунах доахкаш хиларах из керте латтача отделе верригa а кхо саг мара хьожаваьвац. Ховш махиллара из санна йолча отдела кIезига ба уж специалисташ. Цхьабакъда, сагота волаш веха хьовзанзар Нисон Шимриилович, шийна керда нах бахеи окладаш лахеи ца гIерташ, ший йоккха йоцача коллектива еррига таронаши кхоачамаши оарцагIдаьхар цо объединене кулгалхоша хьалхашка оттадаь декхараш толамца кхоачашдара. Лоацчача хана, хьалхарча квартале боккха болх бир отдело. Цун керттердар да, из болх чIоагIа пайдана хилар. Гайна-ганза цунах доккха беркат даргда объединене еррнгача подразделеней балха тIа.

Тахан бокъонца экономически реформа тахка дага йолча, доалдара командно-административни система дIаяккха а шоай производствера гIулакхаш тоаде а дагайолча предприятей коллективаша тIагIертта къовсам лоаттабу Iилман - техническ прогресса карагIдийннараш мамогга дукхагIа болх юкъеккхувлара, къахьегам вIаштIехьбара дикагIйола методаш, прогрессивни технологи производствана юкъеккхувлара.

Цу лостамагIа дукха болх бу объединене. Цун кулгалхоша шоай деррига низаш тIадерзадаьд производствана реконструкции модернизации яра, творчески а овсаре а нахага къахьегийтара мел эша хьалаш Iалашдара. Уж декхараш кхоачашдеча хоадамболлаш дола дакъа лаца декхарийла я прогрессивни технологе отдел.

Цу отдела цIеро а хьахойт керда мел долчунца, хьалха мел латтачунца цун бувзам хила безилга, уж производствана юкъе а кхухьаш. Цхьабакъда, кердадар юкъехьолга чIоагIдалехьа ха дезаш да цхьайолча цехашта, участкашта, службашта из эшаш да е дац, аьлча, хьалхашка этта проблемаш бокъонца йовзаш хила еза. Цудухьа отдела болхлой керттера декхар да объединене керттерча специалисташца, цехий начальникашца, бригадирашца тахка а техка, хIара балха моттига аттестаци яр. Цу даькъе массе а йолча цехашта лаьрхIа кийчъяьй технически мероприятей комплекс, уж чакхъяьхача вIаштIехьдаргда балха тIа нийслу кхоачамбоацараш дIадаха, къахьегама овсарлен производства культурен лакхъе.

Цул совгIа отдело аттестаци яьча итогех хьагулъяь материалаш системагIа чакхъяха лаьрхIад. хIанзлехьа тайп - тайпарча лостамех цхьайола мероприятеш кийчъяьй. Царех я къахьегама хьалаши кхерамзлен техникеи тоаяр, халача технологически процессашта механизаци яр, специализированни участкашка керда техника оттаяр, уж санна йола участкаш ерригаш а иттех я.

Цхьабакъда тайп-тайпарча планаш тIа дукха дикадар хургда, яхаш дIаяздаь, цхьаккха кхоачамбоацар балха тIа ца нийсделча санна да. Долче, аз хаьттар Н. Ш. Пейсаховга: шун дика а хьакъал долаш а йола предложенеш чакх ца йолаш юсаргйий-хьогI, аьнна шек волаш вий хьо-теш?

— Дукха ха йоацаш объединене генеральни директора, — аьлар Нисон Шимриловича, — тхона тIадожадаьд цу лостамагIа хьалхарча квартале даьр фуд хьажа. Из даьд дуккха йола мероприятеш чакхъяхара йола ха хIанз хьатIаэтта йоацашехьа, разработкаш кийчъеш хьинаре къахьегаш я отделаш, хIаьта царех цхьачар уж производствана юкъейоалаяра дола балхаш дIадоладаьд. ХIаьта а генеральни директора специалисташка хоам а баь, царна тIадожадаьд гIуланхащ мишта лел аьнна лоацчача ханеи хоадам боллаши даннеш лулга, лоацца аьлча, цу лоархIамеча балхашта чIоагIа тIахьожам лоаттабу...

Аттестаци чакхъяьнначул тIехьагIа, фу деш я-теш прогрессивни технологе отдел? ХIанз цига хадданза хьател цехий коллективашта хьалхашка уттача проблемаех дола хоамаш, технологически процессашка нийслу кхоачамбоацараш довзийтч Отдела специалистий декхар да цу гIулакхий йизза анализ е, гучадаьнна кхоачамбоацараш дIадахара хоадамболлаш йола предложенеш яла. Цо ишттa кийчъяьй автоматизированни система (вычислительни техника ларда тIа), цун новкъосталца хьалох архивашкара чертежаш, из бахьан долаш дукха балха ха, къахьегам кхобу, долче, разработчикашка къахьегийта йиш я керда изделеш арахецача. Болх беш я автоматизированни разработкаи технологически процессашта нормировани яреи система а.

Отдела балха тIа керттера лостам ба — лакха овсарле йола оборудовани караерзаеча дакъа лацар, из болх бе йолаялийтар, техпроцессаш кийчъяр, царга болх байтара йола инструкци, оборудованена настройкеи наладкеи яр. Проектно - конструкторски, технологически, кхыча организацешца отдело дукха перспективни балхаш ду. Масала, харьковчанашца Iомаеш я цо кIоаргга шлифовани яра проблемаш, лазерни даькъе инструмент чIоагIъяра дешаш, технологически остастка елга кхоачашдеш да ростовчанашца.

Теша хала да отдела виъ саго иззал болх бу аьлча. Цхьабакъда, из гуш да. Отдел вIашагIйолларах объединене кулгалхой гIалат ца баьнналга дIахьекхад цар. Отдело беча балхах хьадоала беркат хоалуш да.

А. КАТАЕВ.

Къаман воI

Вайнаьха халкъа эггара езагIа йола цIераш меттаоттаярца а цу наьха боаггIаш бола мах барца а дувзаденна дар укх деношка Грозне Мальсагов Кураза Зоврбик ваьхача цIен мемориальни улг оллар.

В. И. Ленина цIерагIча майдана уллув латт З. Мальсагов ваьха цIа. Дукха ха яьккхаяц гIалгIай просветитело цига вахаш, бакъда, цун вахара лоархIамегIа долча доакъоех цаI да цо укхаза даьккхар.

Мальсагов Зоврбика цIи гIалгIай къаман литература а просвещене а ларде я, аьнна, ала йиш я. Цу саго даьр ца довзаш хургвац кIезиг-мукъагIа гIалгIай йоазув довза саг. Цудухьа хургдар укхаза дукха нах гулбенна хилар.

Йоазонхой, Iилманхой, интеллигенци, царна юкъе нохчий, гIалгIай, эрсий — Мальсагов Зоврбика цIи еза хеташ а из лоархIаш а бола нах бар укхаза гулбеннараш. Лоацца митинг хилар цу моттиге.

Къамаьлаш даьчар белгалдаьккхар, керттердар — гIалгIай къаманна Мальсагов Зоврбика даь дика — вай алфавит кхоллар, гIалгIай просвещене лард йоллар.

Мальсагов Кураза вахар а цун кхоллам а бувцаш, йоазонхочо С. Чахкиева белгалдаьккхар, цу сага цIи наха юкъе цIаккха а йовргъяц, аьнна. Меттазача сага мотт Iомабар санна хIама да ший йоазув доацача къаманна йоазув кхоллар.

Iилманхочо Дахкильгов ИбрахIима аьлар:

— Геттара доккха цIей да тахан вай дездер. Шеко яц Мальсагов Кураза Зоврбика цIи эггара лоархIаме болча гIалгIай къаман къонгий цIераштa юкъе латтилга. Зоврбик дика Iилманхо хилaрал совгIа, дог цIена саг а, бокъонца вола интернационалист а хиннав.

Митинге иштта къамаьлаш дир З. К. Мальсагов дагавоагIача ветеранаша, цун цIен тIара наха.

Б. ЖАБРАИЛОВ.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Хьоашалнаькъан Т. Iаьла

ГIалгIай бала

Илли

Дунен тIа моттиг яц
тхо, гIалгIай, ца кхоачаш,
лаьттан тIа чIегилг яц
тха, гIалгIай,
чурт доацаш, —
Казахстане дах тхо,
СибарегIа ма дах,
маца дахаргда-теш
тхо ГIалгIайче, ванагI!
Ма хила сов къаьра,
ма дувца сел харцдар,—
тхогахьа ва Даьла,
тхогахьа да бакъдар!
Дехац оаха доацар,
оаха ех тхоай Даьхе —
даьттIа дог мо йола
тхоай Нана-ГIалгIайче!
Дукха шераш хьалха
даьча мехках даьха,
лелаш да тхо пана,
михоудорг санна...
Дайнад тхона Iаьржа,
лайнад оаха къе Iанз.
Дикъ даькъа дийнкъа дах
тха зIамига къам хIанз.
Ма хила сов къаьра,
ма дувца сел харцдар, —
тхогахьа ва Даьла,
тхогахьа да бакъдар!
Дехац оаха доацар,
оаха ех тхоай Даьхе —
даьттIа дог мо йола
тхоай Нана-ГIалгIайче!
Мел хьежа деза тхо,
мел хьега тха деза!
Безац тхона кхы мохк,
тхона тхоай мохк беза!
Ма гIерта тха сабар
дохаде, ва Iаьдал!—
Iайха даьча вонна
тхона хIанз Iа жоп дал!

Ма хила сов къаьра,
ма дувца сел харцдар,—
тхогахьа ва Даьла,
тхогахьа да бакъдар!
Дехац оаха доацар,
оаха ех тхоай Даьхе —
даьттIа дог мо йола
тхоай Нана-ГIалгIайче!

11 май, 1990 шу.

Кагирхой илли

Хьадувла, вежарий,
илли аргда вай —
дог долчун дог дохош.
ЗIАМИГА САГ.
Хьадувла, йижарий,
йиш локхаргья вай —
уйла йолчун уйла
дIахьош.
ЦХЬАНА
Вайга воай мехка
ма даха ма йоахий,
вайга воай мехка
ма лела ма йоахий.
МоцагIа денца
вай дола мехкаш
вайгара ма даьхад.
МоцагIа денца
вай долча лаьттех
вай овлаш ма даьхад.
ЙОI
Аьхо жаIул санна,
дохадаь, дах вай,
лелхадаь ма лел вай.
ЗIАМИГА САГ
Михо гIаьнаш санна,
легадаь, дах вай,
гIовттадаь ма лел вай.
ЦХЬАНА
Вай яц ма йоахий
вай наьна Мочкъий-Юрт,
вай яц ма йоахий
вай герга Буру, —
Мочкъий юрт ецний
вай наьна Мочкъий-Юрт,
вай къаьна Мочкъий-Юрт,
Зовра-Коа ецний
вай герга Буру,
вай шира Буру!
ЙОI
Хьадувла, вежарий,
илли аргда вай —
дог долчун дог айдеш.
ЗIАМИГА САГ
Хьадувла, йижарий,
йиш локхаргья вай —
уйла йолчун уйла хьоаеш.
ЦХЬАНА
Воай я, аргда вай,
вай къаьна Мочкъий-Юрт,
воай я, аргда вай,
вай шира Буру!
МоцагIа денца
вай дола мехкаш
воай да, аргда вай.
МоцагIа денца
вай долча лаьтташка
воаш дахаргда вай.
ЙОI
Хьадувла, вежарий,
илли аргда вай —
дог долчун дог гIоттош.
ЗIАМИГА САГ
Хьадувла, йижарий,
йиш локхаргья вай —
уйла йолчун уйла лотош.
ЦХЬАНА
Хьайоахаргья вай
воай сийна юрташ!
Хьадоахаргда вай
воай сийрда цIенош!
Хьабоаккхаргба вай
воай гIоза мохк —
Дала аьнна дале!
Хьабоаккхаргба вай
воай хоза мохк,
хьабоаккхаргба...

1972 шу.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА
19 МАЙ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 18.00. Эстрадни оркестра концерт.

СалаIара йола городской центр «С. М. Кирова цIерагIа парк». 7.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 7.00. «УнахцIено» яха клуб. 9.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берий городок. 20.00. Хроникально-документальни фильмаш хьахьокхар. 21.00. Дискотека.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 8.30. Машинаца ювзаш хIамаш е Iомабу курсаш. 11.00. «Берригача мехкара пионераш Ленина гIулакха тешаме ба» яха цIей. 12.00. «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 15.00. «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00. Берий гитаристий кружок. 18.00. Балетни студи.

Н. К. Крупске цIерагIа ДК. 11.00. Технически творчества кружок. 12.00. «Вай мехка къона тIехье» яха беседа. 12.00. «Салют, Пионери» яха пионерски цIей. 14.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 18.00. «УнахцIено» яха клуб.

КIИРАНДИ
20 МАЙ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 18.00. МВД духовой оркестра концерт.

СалаIара йола городской центр «С. М. Кирова цIерагIа парк». 7.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 7.00. «УнахцIено» яха клуб. 9.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берий городок. 20.00. Хроникально-документальни фильмаш хьахьокхар. 21.00. Дискотека.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 8.30. Машинаца ювзаш хIамаш е Iомабу курсаш. 8.30. «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00. Балетни студи. 10.00. «Улыбка» яха халкъа халхара ансамбль. 11.00. «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 12.00. Бальнии дискон халхарий школа. 15.00. «Дизайн быте» яха курсаш. 15.00. «Меридиан» яхача эстрадни халхара ансамбла отчетни концерт. 19.00. «30 шерал тIех баьннараштa йола» салаIара сайре.

БАРКАЛ ХЬОНА, МУНДА

[Беттала бийсе. Беш. Мунда кхIача дIатIаводa Керимсолта]

Керимсолта: Сайре дика хийла хьа, Мунда! Дукха ха я хьо сона ца гу. Масса шу даьннад! ХIаьта хьо-м вIалла хувца а еннаяц. Керда фуд, са хьамсаръяр? Йистхилац хьо? Э-э! Хьона мотт ховре, дувца ма дукхадар вай шиенне. Хьадараш миштад хац сона, бакъда, са гIулакхаш-м вIаштIехьа дац, хьаштдале, геттара во да. Iадда беша кIе атта да хьона. Саго хIама алац. Дега Iоткъам беш хIама дац, хьаштдале, лаьттенгахье Iохьажа йиш я, хьаштдале, сигала хьалхьажа йиш я. Оалхазарий ашарашна ладугI, зизаша дега оалоIам бу. Ма дика да! ХIаьта хIама яккха тIехьбаьннараша сога бакъар-м боккха бала ба. Iоверзан а ваьккха, со дIахеца гIерт уж. Кастта гуйре хьатIакхоачаргья. Хье-м пальто а я, сога-м из а яц. Цхьа коч мара йисаяц. ГIирса ма кийчъеннай хьо! ИттлагIча классе дешагIа зIамсаг санна. (Мунданa го а боахаш, кулг хьекх цо) Ма хоза пальто я хьона тIаювхар! Из-м хIанз а лелае йиш йолаш я. ЦаI мара Iург даьннадац! Цу дукха ма я яхарго — къайго бомби кхихьачое тара да гIулакх. ХIама деpгдац, цига хIама тулларгья вай. ТIаккха тика тIара хьайцача санна хургья. Тоъаргда хьона, воше, Iа а дика лелаьй из! ХIанз шиий даьга юххачийта. Хьо-м пальто йоацаш а лоатталургья, гIоравргья яц. Ерзан латт, аьнна, саго бехк а боаккхаргбац. ХIаьта со аравоалаш тIаювха хIама йолаш вац. Бехк ца боаккхаш хургья-кх хьо, са хьамсара мунда. Хьайна ма гой хьона со малагIча ден тIа кхаьчав. ГIулакх иштта ийрча децаре, хьа пальтох кулг тохаргдацар аз. (Мундана тIера пальто Iойоаккх. Мундас духьале ю). Iа фу леладу, къотIа. Хьай да вовзац хьона. Лелаяйта-йий — тоъаргда, юхайоаккхаргйоацаш из аз хьайна еннай мотташ-м яцар хьо. Пальто хьахеца! Хьанга луа со! (Цунна тIера Iо а яьккхий, пальто шийна хьатIаювх). Иштта дикагIа хургда. Сона хьайча санна я-кх, ма гIахь я! Аз хьона тIакхолле гали дахьаргда. (Мундана го боаккх). Даяла хьо борз яьча, хьога-м элтара кий а даьра я. Хьажал, мишта кийчъеннай. 13—14 шу хьалха аз-м цу кийнах бIарчча устагIа беннабар. ХIанз-м цу тайпара элтар а корабоагIаргбац: дIа мел хьежача андатраши норкаши мара яц. Хьакховдаел кий. ГIулакх дац наьха хIамаш лелае. Фуд ер да, сага дайна хIама дий из — беша латта Мунда шиий даьл дикагIа кийчъенна я!! Фаьзг тIа тилла лела везаш-м вац со. (Мундана тIера кий Iойоаккх) Цхьаннахьара кIеззига элтар буабалар мара кхы хIама доацаш цIенна кий я. ХIама дергдац. Кхычахьара хьа а баьнкха, «БФ-6» яхача клеяца дIатIалотаборгба.

[Карта тIехьашкара хьагучавоал лоалахо, Аламбик].

Аламбик: Хьо ва из, Керимсолта?

Керимсолта: А, со вац из.

Аламбик: Миштa хьо вац? ТIаккха аз хьанцe ду къамаьл? Е шайтIаша тувлавaь со? Оаз-м хьаяр я. Ассаламlалейкум, са лоалахо.

Беламе дувцар

Керимсолта: Со ва из-м, Аламбик. ВаIалейкум салам.

Аламбик: Бийсан беша фу деш ва хьо? Ганз корaьй хьона?

Керимсолта: Помидораш гупъеш воалл со.

Аламбик: Ай, ди тоaнзар хьона?

Керимсолта: Кердачарга дог эттад са.

Аламбик: Диззача сахьата хьанца къамаьл деш вар хьо?

Керимсолта: Сагаца вацар. Со цаI мара вац укхаза. БIаргагаций хьона? Ер Мунда а я латтaш. Цунна мотт мича хов.

Аламбик: Аз даьлах дув буъ хьона, со къора вац. Са лергашта хьахезар Iа къамаьл деш. Цудухьа лоалахо волча хьатIавенав со, мича хов фу хиннад. Миштa кийчвеннав хьо, фу пахашкаш я хьона тIаювхараш.

Керимсолта: Фу пахашкаш я Iа ювцараш?

Аламбик: Хьона тIаювхараш.

Керимсолта: Ер-м цIенача драпах яь пальто я. Дика хьажа хьо. Е бутт хьалбаьлча хIама ца гуш вус хьо.

Аламбик: Со укхаза вахаш вола итт шу даьннад. Цу итт шера из драп мундана тIакхелла иллай. ХIаьта хIанз из ерзана латт. Хье-м валлац хьо мунда хила.

Керимсолта: Пальто са я. Безам бале — мундана тIаювхаргья, безам бале — сайна. Со ва цун да.

Аламбик: Аз-м хIама яхац. Тамашийна хет иштта кийчвенна хьо бIаргавайча.

Керимсолта: Фу даьд, дика пальто я-кх. ТIаювхае а мегаргйолаш. (Пальтох кулг тох Керимсолтас. Дом гIатт).

Аламбик: (Кхайкаву) Сацал, кулгаш ма деттал цу пахашкех. Пунт хилал хоттен доми боалл царна тIа. КIира а цIенвенна варгвац хIанз. ТIера Iояхал уж. Кхы мунда миччий хьо.

Керимсолта: ТIаккха фу тIаювхаргья аз?.. Сона дукха езаш я-кх ераш. Сай къонал дагаехай. Хьажал, мишта дика я материал, вIалла синтетика а яц.

Аламбик: Бегаш битал, Керимсолта! Хьадувцал, фу хиннад цига? Мунда йовххал къе мичав хьо.

Керимсолта: Аламбик, сай эггара дикагIа лоалахо волча хьога, деррига долчча тайпара дIадувцаргда аз. Боккъал дехар ду аз хьога, сагага хIама ма алалахь. ХIанз къийвеннав со. Къол даьд сона. ЦIагIа мел йола хIама дIайикъай, нув хьеккха. ХIанз кхийтарий хьо?

Аламбик: Дала даькъаза доаккхалва из къу. Милицега хоам баьбий Iа?

Керимсолта: Э-ээ, Аламбик. Из милицех кхераш вац. Цу тайпара къуй цхьаннех а кхерац.

Аламбик: Ай, къу воаз хьона? Малав из ва? ЦIи яьккхал цун. Даьла гоавар, цунна доагIар вай...

Керимсолта: Сай пхи пIелг санна воаз.

Аламбик: ЦIи яккхал цун. Укх сахьате хьа хIамаш хьайовхаргья вай.

Керимсолта: Са хьамсара Аламбик, цу къуна аз айса новкъостал даьд. Из хьулалуш вац. Делкъа ханна со IоцIенвир цо. Леха везац из. Iадда шиий цIагIа вагIаш ва из.

Аламбик: Мичахьа ях из йовсар?

Керимсолта: ДIарча цIагIа. (ЦIенгахьа пIелг дIахьокх).

Аламбик: Хьо гIалат-м ваьннавац? Цига вахар-м Iаддалшейх ма вий. Бусалба динах хьалаизза а волаш. Цо де йиш йолаш хIама дац из, Iа Iайха чIоагIа могавеш ма дувцарий из.

Керимсолта: Из гIалат даьннад сога.

Аламбик. Хьай вIийна цун йоI йоалае безам болаш ма варий хьо.

Керимсолта: Из йийха яьннай, Аламбик.

Аламбик: Со-м тувлавеш латт Iа. Цкъа цо къоал даьд ях, тIаккха захал ва ях. Со-м кхетац Iа дувцачох.

Керимсолта: Хала кхетаде дезаш хIама дац цига-м. Из а вож а бакъдар да. Шиий йоIах цо согара даьккха урдув... Из дIалуш цIагIа мел йола хIама йоккха йийзар. Цхьа хIама юхе ца юташ. Йисар Мундийна тIаййихха ер пальто мара яц.

Аламбик: Парте райкомага хоам баьбац Iа?

Керимсолта: Из парте вац.

Аламбик: Цун йоI ше йолчча ютаргъяр-кх. Мехкарий шортта ма бий вай юрта.

Керимсолта: Iа дувцар нийса да, бакъда, воI цунга мара безам болаш вацар.

Аламбик: Ай, Iаддал-шейхага аргдар-кх Iа леладер хьаштдоацар да. Бехк баккханзарий?

Керимсолта: Аьлар. Бехк а баьккхар, базар тIа бехках коана хиллал хьажкIаш лац, йоI езе —дукха фаташ а ца етташ, урдув хьакховдаде, яьлар.

Аламбик. Хьох къахет сона, Керимсолта. Къе саг ва хьо.

Керимсолта: А, Аламбик, со къе вац. Хьол пхезза вIаьхегIа ва со. Хьо ва къе а миска а.

Аламбик: Ха-ха-ха, дадала Iа дувцачун. Хьо санна Мунда тIера хIамаш Iойоахача дIакхаьчавац со. Са цIа-ков мел эшар долаш да.

Керимсолта: Хье мел къе ва хац хьона. Хьо Мундас а кIалхарвоаккхаргвац.

Аламбик: Фу ала гIерт хьо?

Керимсолта: ХIама ала гIертац. Масса воI ва хьа?

Аламбик. Пхиъ.

Керимсолта: Цхьаккха саг йоалаяь а вац. Со хьагац хьох.

Аламбик: А-а-а. (Iовож).

Керимсолта: ОарцагIвала, ДаьлаI Аламбик, фу хилар хьона. (Цунна IотIаверз). Дог во хиннад хьа? Сехкетам чура ваьннав. Садоах мотт сона. (Из дIа-юха оагаву). БIаргаш хьадел. Ма кхеравир Iа со. Хьо веннав мотташ вар со. Къонгашта саг йоалае а кхелехь.

Аламбик: Яьй, Керимсолта, сов мунда-м яц хьа беша?

Керимсолта: Яц, Аламбик.

Аламбик: Мехкарий бола вIаштIехьа, эдамий мотт хов нах лаха новкъостал де деза Iа сона.

Керимсолта: Хало дехкар да Iа сона тIадуллар. Хьона оарцагIвала хьожаргва со.

Б. ГАНИЖЕВ.

«Терек» — «Нарт»

ФУТБОЛ

Ши ди хьалха Грозне вай «Терекo» Орджоникидзе цIерагIча шиий стадионе тIаийцар город Черкесскера «Нарт» яха футбольни команда. Ловзар дIадоладир укх футболисташа —

«Терек»: Цуцулаев, Альсултанов, Гайсумов, Какаев, Зубайраев, Степанов, Казберов, Идигов, Шамханов, Масудов, Садаев.

«Нарт»: ПIлеев, Галеев, Романенко, Лаберев, Головин, Мозговой, Мердеев, Кобзев, Павлов, Перминов, Казаков.

Судьяш — республикански категоре судхой Палькин, Колобаев, Беленков (берригаш г. Воронежера).

Цул хьалха шоайла 12-зза лайзаяр уж командаш. ХIаране пхиппа котало яьккхаяр, ши матч цхьаккха кот ца йоалаш чакхъяьлар.

...ХIанз вай дувца ловзар сиха дIадолалир фусамдаьша. БархIлагIча минуте хьаьший наIарашка бургац чутоха аьттув болаш а дар. Цхьабакъда наIарашкара ши метрал кхы гаьнагIа хургйоацача моттигера Садаев Умара чIоагIа теха бургац чу па кхеташ штангана юхх гIолла дIаяхар.

Цул тIехьагIа кхы а дукха моттигаш яр вай футболистий толамга кхача йиш йолаш, хIаьта къаьстта а Альсултанов Асхаба, Масудов ВахIида, Казберов Ярославла. Цхьабакъда, аьттув па боалаш дIайола ловзара ха. Атакаш дукха хилар дац керттера дар, цар дикал я. Белгалла из тоапар вай мехкахой ловзаре. Цул совгIа, футболисташта юкъе оалаш да, нагахьа санна дукхача атакашка толамга цхьа команда па кхоаче, из де аьттув боал духьалловзарашта.

Иштта хила а хилар. Ловзара 25-ча минуте Гайсумов гIалат а ваьнна «Нарта» футболисташа счет хьаел — 0:1.

Юха а хьаьший наIараштa тIабаьржар «Терека» футболисташ. Хьалхара тайм чакхъяьла ши минут йисача хана юха а хьаьший наIарашка бургац чутоха аьттув болаш нийсвелар Садаев.

ШоллагIча тайме керда низ юкъебоалабир «Терек» команда кулгалхоша. Къаьстта аьттув боллаш хилар къона форвард Недуев СайдМохьмад юкъевоалавар. Цо 54 минуте ловзара счет нийсйир — 1:1. ТIаккха 71 минуте кхы а цхьа хозахетар хилар вай болельщикашта. Хьалха Алма-Атерча «Кайрат» команде лайза хиннача СССР спорта мастера Масудов ВахIида шоллагIа бургац чутехар хьаший наIарашка. Счет кхы а лакхъе йиш йолаш бар вай мехкахой. НаIарашкара пхьайтта метр мара гаьна йоацачара пенальти тоха бокъо елча, бургац чутохаяланзар У. Садаева. Иштта счет 2:1 а йолаш фусамдай кот а боалаш чакхъяьлар из матч.

АргIанарча матче шиий стадионе 19 мае «Терек» ловзаргья Пятигорскерча «Машук» яхача командаца.

ЛОАЦЦА

✦ ФРАНКФУРТ-НА-МАЙНЕ. Цу малхбузача германе городе укх деношка чакхъяьлар дзю-дох кIалтохаргах латара маIача наха юкъе Европе хьалхара моттиг яккхара чемпионат. Цун лауреатех цаI вай мехкахо, дунен юкъерча класса спорта мастер Вараев Башир хилар. 78 килограмм озача атлеташта юкъе котало яккхарах дошо медаль елар цунна.

✦ Къулбаседа Кавказа кубок яьккхара ловзараш дIадоладеннад производственни коллективай футбольни командашта юкъе.

Хьалхарча матче Грозне вIашагIкхийтар Старая Сунжа яхача юртара «Кооператор» яха команда, Къулбаседа ХIирий АССР-ра Беслан яхача городерча команда футболисташца.

Счет 5:0 йолаш котало «Коопeраторо» яьккхар. 20 мае Беслане ловзаргья из команда.

А. ИЗМАЙЛОВ.

ХОАМ БУ

КПСС Нохч-ГIалгIай обкомо хоам бу «Къамашта юкъера гIулакхаш дегIадоаладара, интернациональнии патриотически кхетам балара актуальни проблемаш» яха курс Iомаеш йолча партийни, советски, профсоюзни, боахама, актива республикански политически семинара итогови заняти укх шера 19 мае Iуйрийна 9 сахьат даьлча КПСС Нохч-ГIалгIай обкоме хургхиларах.

ЗАНЯТЕ ТЕМА: «Социализмера къаман дош: опыт, проблемаш уж къоастаяра наькъаш».

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

19 МАЙ

В. И. ЛЕНИНА ЦIЕРАГIЧА ЕРРИГСОЮЗНИ ПИОНЕРСКИ ОРГАНИЗАЦИ ХЬАНХЕЛЛА ДИ

6.30 — 120 минот.
8.30 — Вай беш.
9.00 — Саг Лаьтта. Вселенни.
10.00 — Концертни студе Останкино В. И. Ленина цIерагIча Ерригсоюзни пионерски организаце преми лауреатий концерт.
10.45 — «Линия судьбы» яха СССР халкъа артистка Стефания Санюта фильм-концерт.
11.45 — Коталон 45 шу дузаш. «Повстанческая история» яха художественни фильм. 5-гIа сери — «Августовские дни». 6-гIа сери — «Раскаты грома» (Чехословаки).
14.10 — Поэзе миноташ.
14.15 — Спектр.
14.45 — «Усилие духа» (Сага психика резерваш).
15.30 — «Не сталью единой» яха боахама расчетех экологех проблемах йола передача (Волгоград).
15.50 — Хьайбай дунен тIа.
16.50 — «Политически диалогаш». «Фуд вай вIашкадувзалер?».
17.50 — Мультфильм.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — П. И. Чайковске оперера фрагменташ.
19.40 — «Лаьтт — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
19.45 — «Степан Сергеевич» яха художественни фильм. 1-ра сери. (Премьера).
21.00 — Ха ТСН.
21.40 — «Степан Сергеевич» яха художественни фильм 2-гIа сери.
22.45 — «Счастливый случай» яха гезала викторина.
23.55 — ТСН
00.10 — Популярни музыка кердадараш. «А» яха программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Башня» яха субтитрашца художественни фильм. (Духхьашха)
9.40 — Союзни республикай кинопублицистика. Документальни фильм.
10.00 — «Солдат Иван Бровкин» яха художественни фильм (1955 ш.).
11.30 — Прогресс. Информаци. Реклама.
12.00 — «Содружество» яха видеоканал
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Иллюзион». «Поцелуй Мэри Пикфорд» яха художественни фильм. (1927 ш.).
18.25 — «Возраст «икс». «Угол зрения». «Кагирхой видеоканал»
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде.
23.40 — Волейбол Дунен лигай хьалхле МаIанах Сборни КНР — сборни СССР КНР-ера передача.
00.25 — Бийсанара сеанс. «Слуги дьявола на чертовой мельнице» яха художественни фильм (1972 ш Духхьашха).

КIИРАНДИ

20 МАЙ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа
10.00 — Даьхенна гIулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — Никъ берий клуб.
12.30 — Коталон 45 шу дузаш. «Повстанческая история» яха художественни фильм. 7-гIа сери — «Не на жизнь, а на смерть». 8-гIа сери — «И близок день».
15.00 — «УнахцIено»
15.45 — Музыкальни киоск.
16.15 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.30 — Приключенеий фаьлгийн дунен тIа. «Анха гIажаш» яха художественни фильм. (Духхьашха). КIиранден кинозал.
19.05 — Мультфильм.
19.30 — «Все могло быть иначе» яха художественни фильм. (1982 ш. Духхьашха).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана а хургдолчун уйлаш» яха кIиранден нравственни проповедь.
21.50 — Футбольни обозрени.
22.25 — Документальни фильма премьера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — «Мужики» яха субтитрашца художественни фильм.
9.45 — Н. Ризоля кулгал а деш Киевски Паччахьаякхен филармоне баянистий квартета выступлени.
9.55 — «Иван Бровкин на целине» яха художественни фильм. (1958 ш.).
11.30 — Никъ берий клуб (сурдопереводаца).
12.30 — Бераштa оанхиргех.
13.00 — «ЛагIаш» яха художественно - публицистически программа
14.00 — Документальни фильма премьера
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал
17.05 — «З. Амаеван коллективехь» (нохчий меттала).
18.05 — Россе аграрникий съезда делегаташа дувц.
18.40 — «ГIалгIай ловзар» (гIалгIай меттала).
19.40 — Документальни фильм.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Волейбол. Дунен лигай хьалхле. МаIанах Сборни КНР — сборни СССР. КНР-ера передача.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.40 — «Шестая спичка» яха художественни фильм «Деррик» яхача серера художественни фильм. (ФРГ) (Премьера).
22.40 — Дунен халкъашта юкъера кIалтохарах йола фестиваль. Киевера передача.
23.25 — Гандбол. СССР чемпионат. МаIанах СКА (Минск) — «Динамо» (Астрахань).

ОРШОТ

21 МАЙ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
9.05 — Футбольни обозрени.
9.35 — «Зитарова дезал» яха ялх сери йола художественни фильм. 1-ра сери (Премьера).
10.45 — «Делегатскера музей» (Каргополь).
11.15 — Кагирхой халха а бувл тIа а локх
11.30 — Хьайбай дунен тIа.
12.30 — Ха ТСН
15.30 — ТСН
15.45 — А. Вивальди концерт.
16.00 — Iилма вестник.
17.00 — Фестивала приметаш.
17.30 — Берий сахьат (французски метта упокаца).
18.30 — Ха ТСН.
19.00 — «Тараз».
19.20 — «Вайн экономики». Рынок ФРГ мишта ду из. 1-ра передача.
19.50 — «Кхоана — премьера» СССР халкъа артиста В. Плучека кхолламах.
21.00 — Ха ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — «Чардаш Монти» яха художественни фильм. (Братиславски студи «Колибан» «Союзмультфильмии» 1990 ш.). (Премьера).
23.10 — «Позиция» яха советско-американски гIулакхаш дегIадара йола передача.
00.10 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 9-гIа класс.
9.00 — Итальянски мотт Iомабу.
10.05 — Iилма-довзийтара фильмай программа.
10.35 11.35 — Биологи. 7-гIа класс.
11.05 — Маман, папан, сон.
12.05 — «Обретешь в бою» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 1-ра сери.
17.30 — Реклама. «СПТУ-4 хьех шо».
17.35 — «УнахцIено» (гIалгIай меттала).
18.05 — «Красноярское загорье» яха телефильм.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде.
Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

РАДИО

19 МАЙ

ШОАТТА

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Ювцаш я КПСС XXVIII съезда йола КПСС ЦК Платформа (нохчий меттала).
10.15 Литературеи искусствеи (нохчий меттала).
10.45 Халкъа тIахьожам болаш ба» (нохчий меттала).
11.00 «Къонал».
11.30 — 12.00 Социальни сфера ритмаш.
15.15 Классически музыка концерт.
16.00 «Хано хьалхадоах» (гIалгIай меттала).
16.15 — 17.00 «Шоаттаден вIашагIнхетараш». Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

20 МАЙ

КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Перестройка: гIулакхаши проблемаши (гIалгIай меттала).
8.15 — 9.00 Моаршал да шуга.
11.30 — 12.00 КIирандийнахьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала)
16.00 Театр микрофона хьалхашка.
16.30 Реклама
16.40 — 17.00 Ногайски музыка.
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагIал дараштa лаьрхIа» концерт. (нохчий меттала)

21 МАЙ,

ОРШОТ

7.30 «Юртара вахар». (гIалгIай меттала.
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Стройиндустри дегIаахара наькъаш (гIалгIай меттала).
8.30 — 9.00 Iуйрийнара концерт (нохчий меттала).
9.15 Хьалду — оахош, хьалду — тхоашта (нохчий меттала).
9.30 «Тхога язду». Письмой обзор. (гIалгIай меттала).
9.45 — 10.00 К. Чахкиева лоацца дувцараш (гIалгIай меттала).
15.30 Инструментальни ансамблаи Нохч-ГIалгIай радиои телевиденеи солистийн концерт (гIалгIай меттала).
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера духхьала еш йола трансляци
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала)
18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 «Кагирхойи хан» (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктохама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66: культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64: машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22 89-88.

Газет арадувл шинареи. ереи, шоаттеи деношка

СФ00128. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1737.